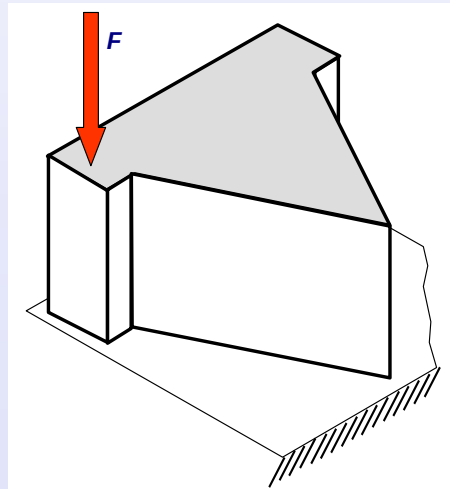

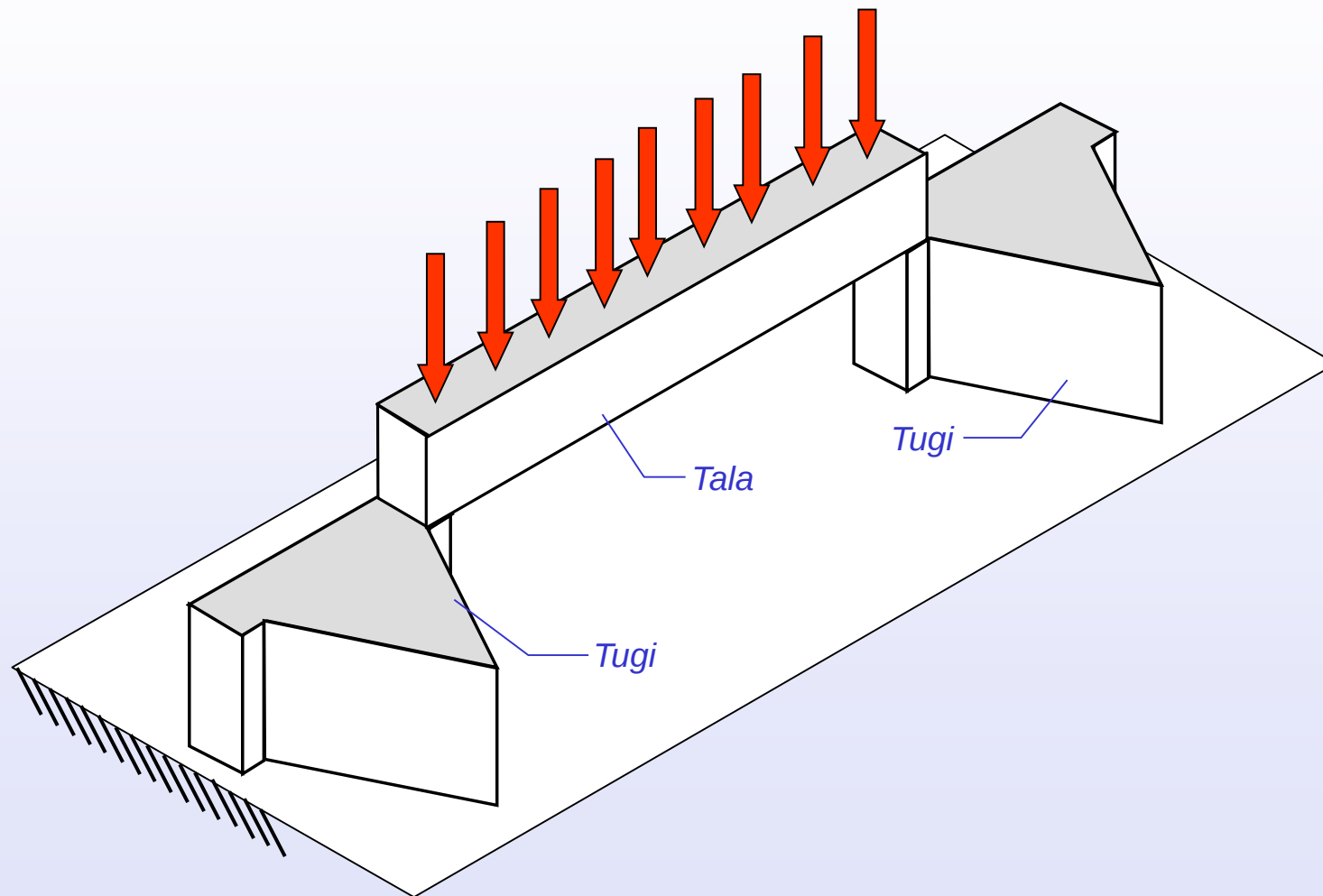
TUGEVUSÕPETUS

Ekstsentriline surve

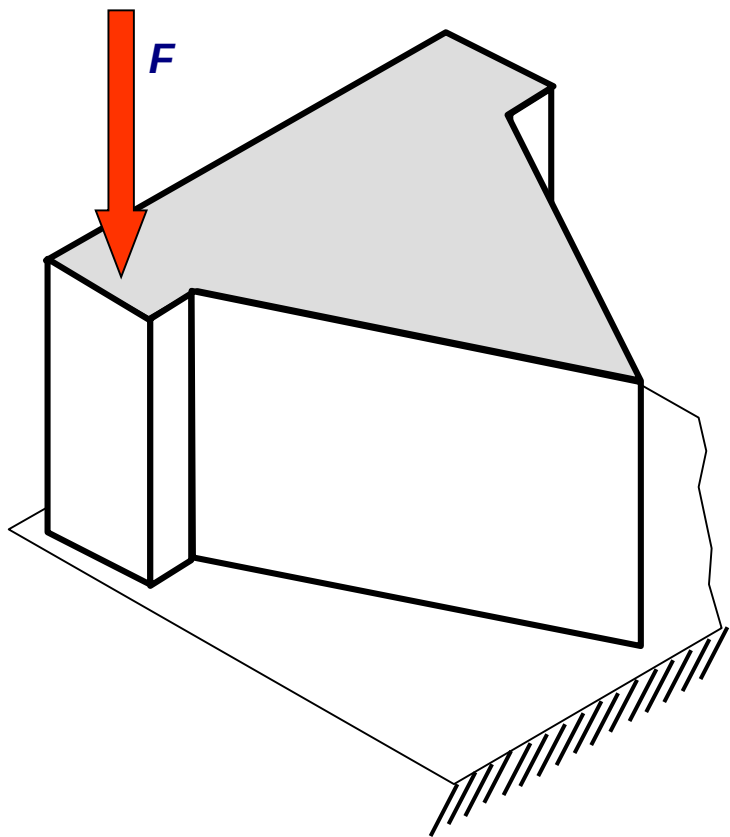
1. Ülesande püstitus ja algandmed

Tugedega konstruktsioon

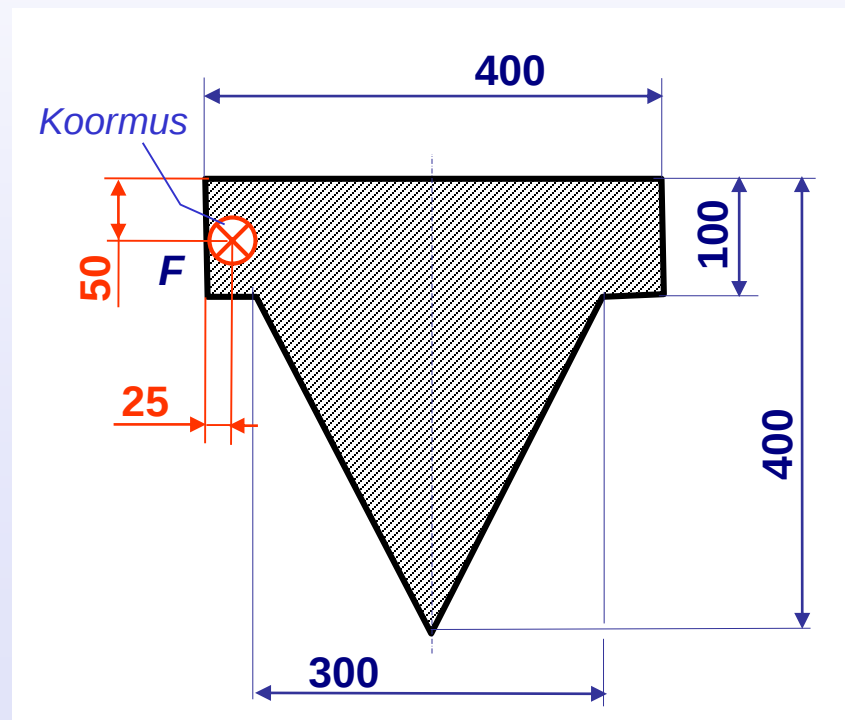

Lühike ühtlane surutud tugi

Arvutada lühikesele toele koormuse F suurim lubatav väärtus !

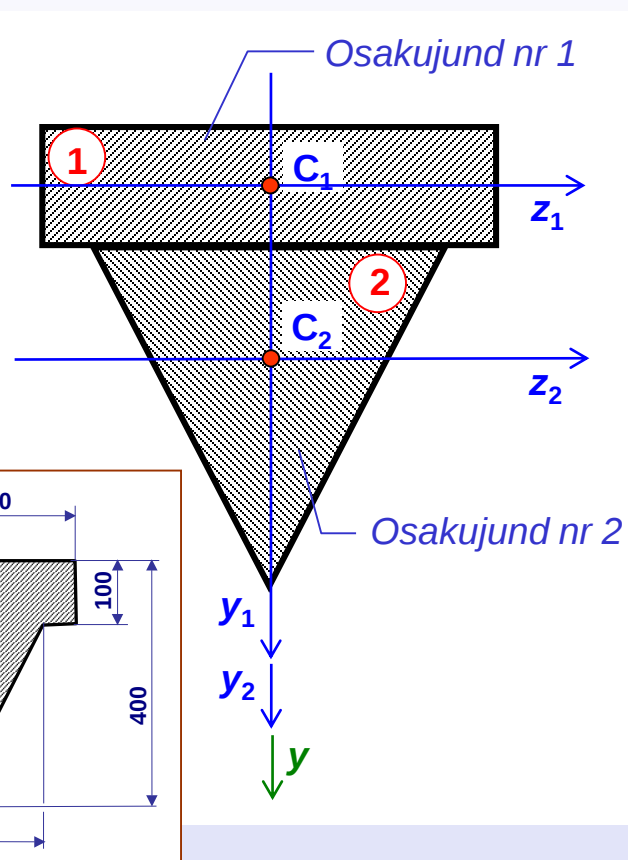
Toe ristlõike kuju ja koormuse asend

2. Toe kesk-peatasandid

2.1. Ristlõike osakujundid ja teljestikud

Liitkujund koosneb 2-st osakujundist

Osakujundid

Osakujund nr 1 = ristkülik pinnakeskmega C_1

Osakujund nr 2 = võrdhaarne kolmnurk pinnakeskmega C_2

Teljestikud

y_1z_1 = osakujundi nr 1 kesk-peateljestik

y_2z_2 = osakujundi nr 2 kesk-peateljestik

Telg $y_1 \equiv y_2$ = osakujundi nr 1 sümmeetriatelg
= osakujundi nr 2 sümmeetriatelg
= liitkujundi **SÜMMEETRIATELG**

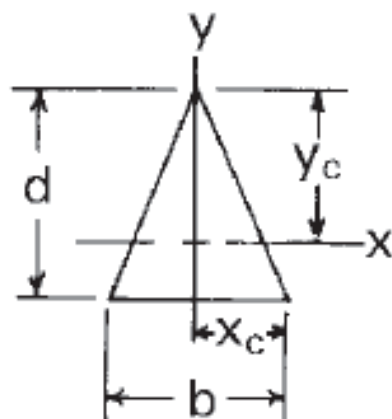

Telg $y_1 \equiv y_2 \equiv y$ = liitkujundi **KESKPEATELG**

Liitkujundi teine keskpeatelg (z) on esimesega (y) risti ja läbib pinnakeset

2.2. Osakujundite andmed

Isosceles triangle

$$A = \frac{bd}{2}$$

$$y_c = \frac{2}{3}d$$

$$x_c = \frac{b}{2}$$

$$I_x = \frac{1}{36}bd^3$$

$$I_y = \frac{1}{48}db^3$$

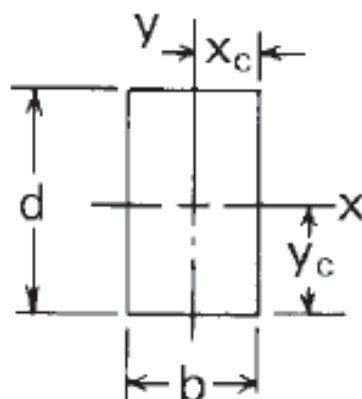
$$I_x > I_y \quad \text{if } d > 0.866b$$

$$r_x = 0.2357d$$

$$r_y = 0.2041b$$

Lihtkujundite andmed on toodud käsiraamatutes

Rectangle

$$A = bd$$

$$y_c = \frac{d}{2}$$

$$x_c = \frac{b}{2}$$

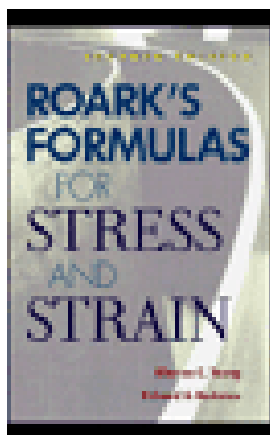
$$I_x = \frac{1}{12}bd^3$$

$$I_y = \frac{1}{12}db^3$$

$$I_x > I_y \quad \text{if } d > b$$

$$r_x = 0.2887d$$

$$r_y = 0.2887b$$

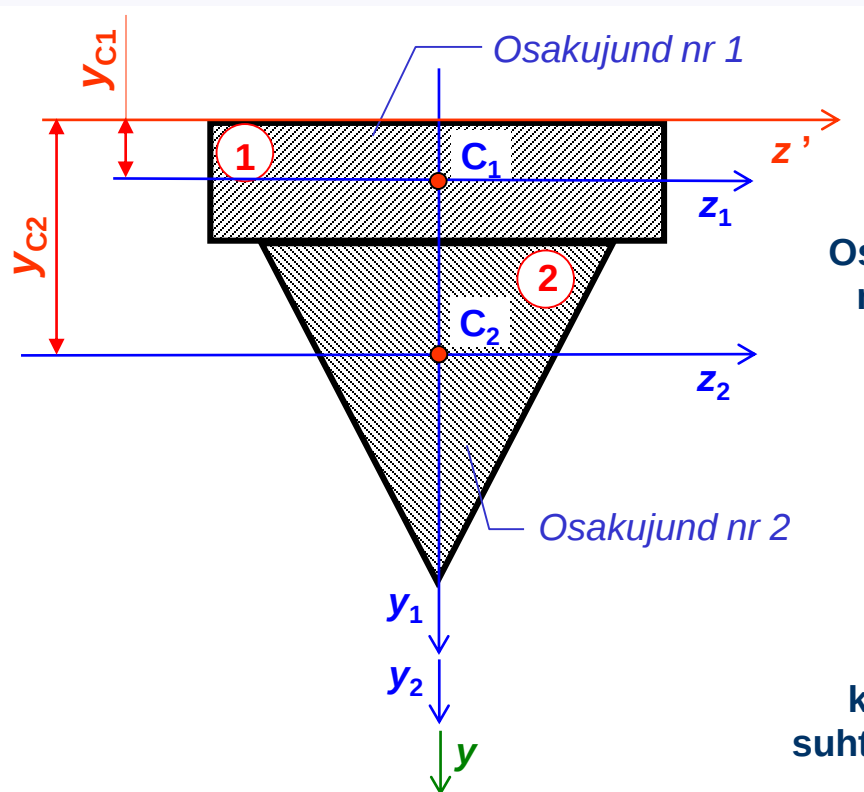
2.3. Ristlõike pinnakeskme asukoht (1)

Liitkujundi pinnakeskme koordinaat telje z' suhtes:

$$y_c = \frac{S_{z'}}{A}$$

Liitkujundi staatiline moment telje z' suhtes

Liitkujundi pindala

Liitkujundi staatiline moment telje z' suhtes

$$S_{z'} = S_{z'}^{(1)} + S_{z'}^{(2)}$$

Osakujundi nr 1 staatiline moment telje z' suhtes

Osakujundi nr 2 staatiline moment telje z' suhtes

Osakujundite staatilised momendid

$$S_z^{(1)} = y_{C1} A^{(1)}$$

Osakujundi nr 1 pinnakeskme C_1 koordinaat telje z' suhtes (y -koordinaat)

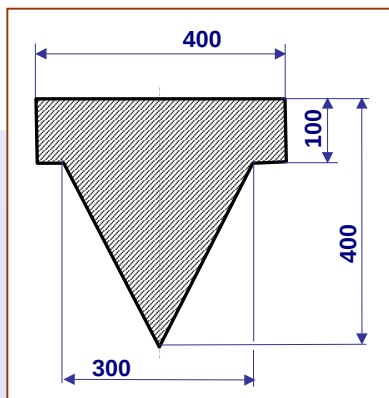
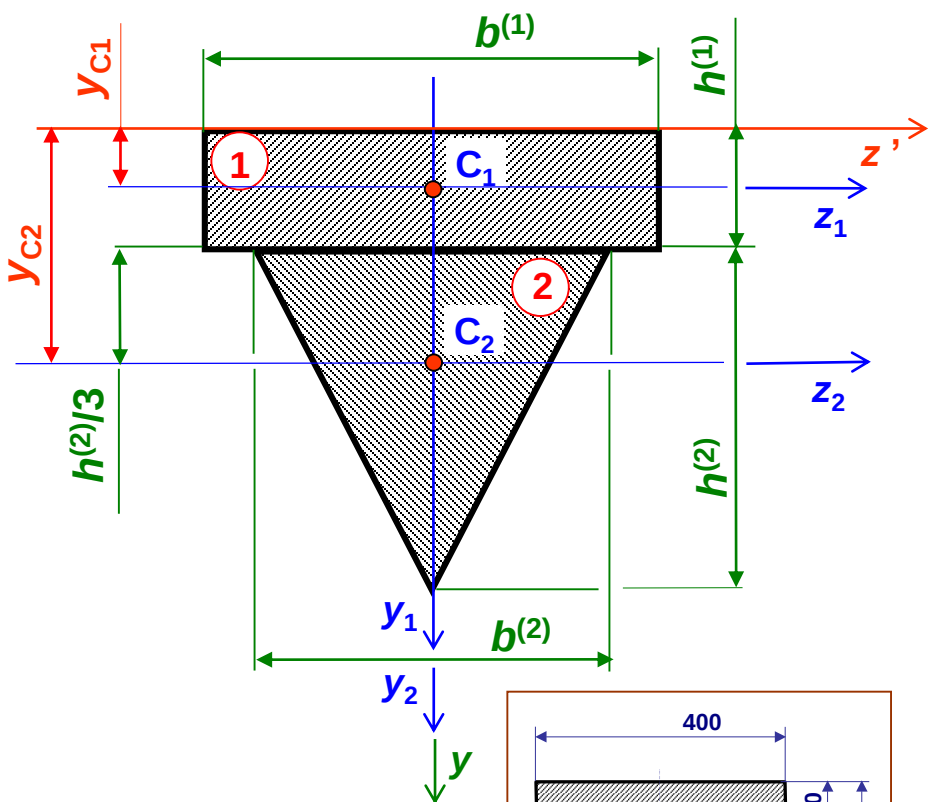
Osakujundi nr 1 pindala

$$S_{z'}^{(2)} = y_{C2} A^{(2)}$$

Osakujundi nr 2 pindala

Osakujundi nr 2 pinnakeskme C_2 koordinaat telje z' suhtes (y -koordinaat)

2.3. Ristlõike pinnakeskme asukoht (2)

Osakujundite pinnakeskmete koordinaadid

$$y_{C1} = \frac{h^{(1)}}{2} = \frac{100}{2} = 50 \text{ mm}$$

$$y_{C2} = h^{(1)} + \frac{h^{(2)}}{3} = 100 + \frac{400 - 100}{3} = 200 \text{ mm}$$

NB! Koordinaadid on MÄRGIGA suurused

Osakujundite pindalad

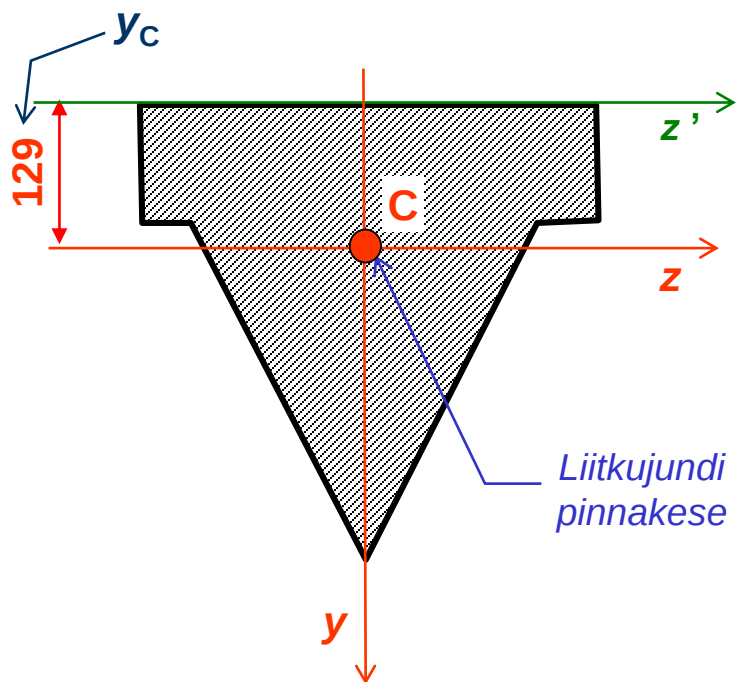
$$A^{(1)} = b^{(1)} h^{(1)} = 400 \cdot 100 = 40000 \text{ mm}^2$$

$$A^{(2)} = \frac{b^{(2)} h^{(2)}}{2} = \frac{300 \cdot (400 - 100)}{2} = 45000 \text{ mm}^2$$

2.3. Ristlõike pinnakeskme asukoht (3)

Liitkujundi pinnakeskme z - koordinaat

$$y_C = \frac{S_{z'}}{A} = \frac{y_{C1}A^{(1)} + y_{C2}A^{(2)}}{A^{(1)} + A^{(2)}} = \frac{50 \cdot 40000 + 200 \cdot 45000}{40000 + 45000} = 129,4 \approx \underline{129 \text{ mm}}$$

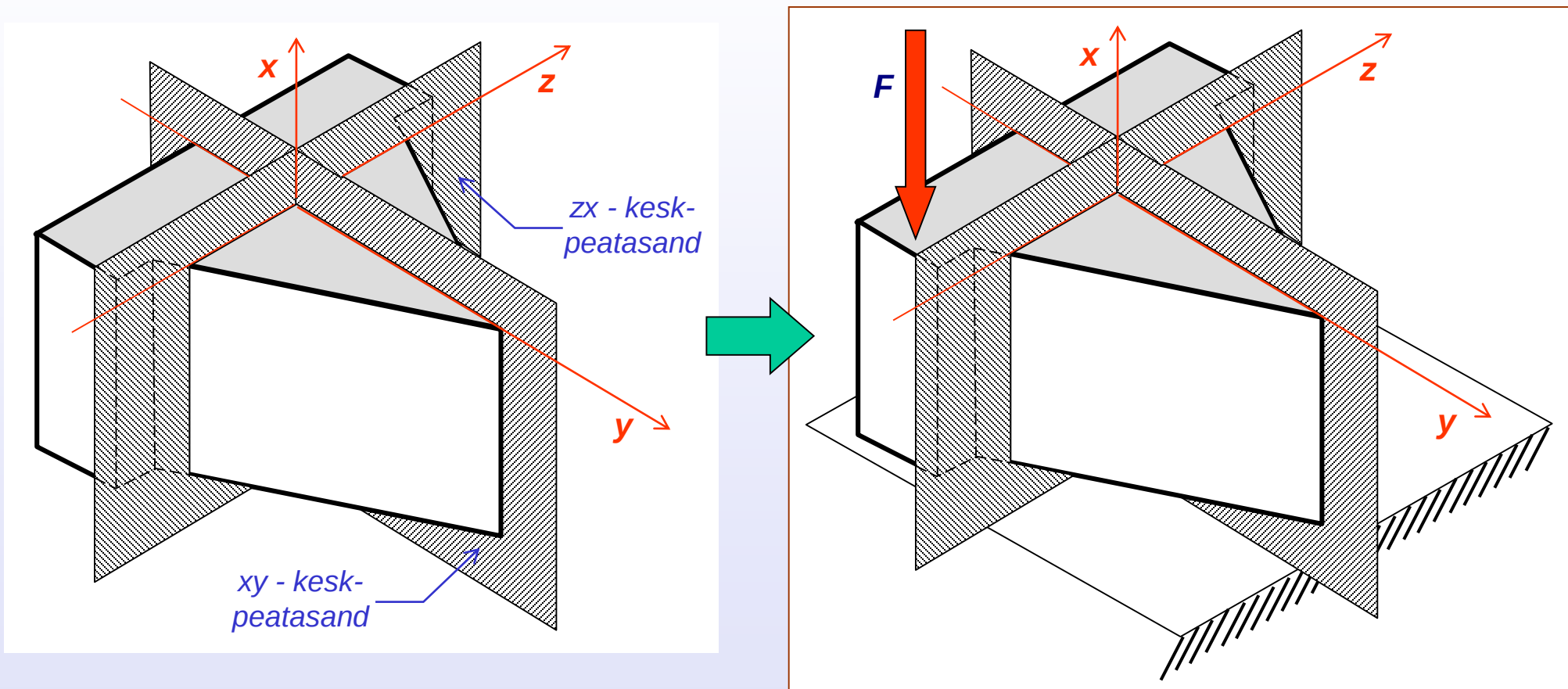

NB! Koordinaat on MÄRGIGA suurus

Teljestik yz = liitkujundi KESK-PEATELJESTIK

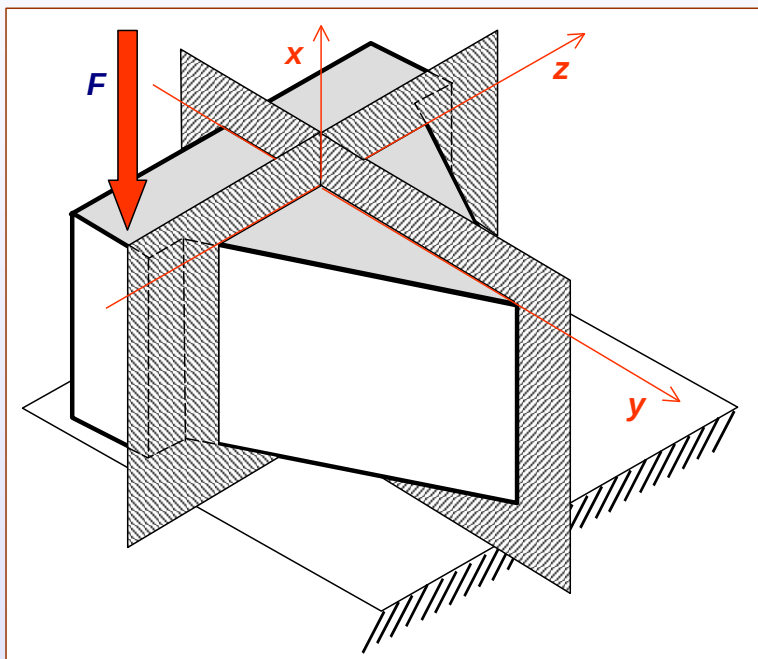
Ristlõike pinnakese C on punkt, mida läbib varda telg

2.4. Toe kesk-peatasandid

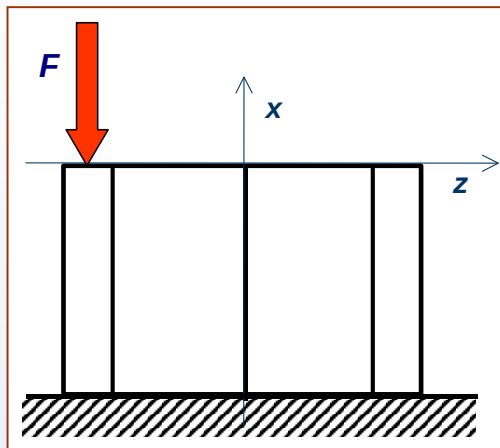

3. Toe sisejõudude analüüs

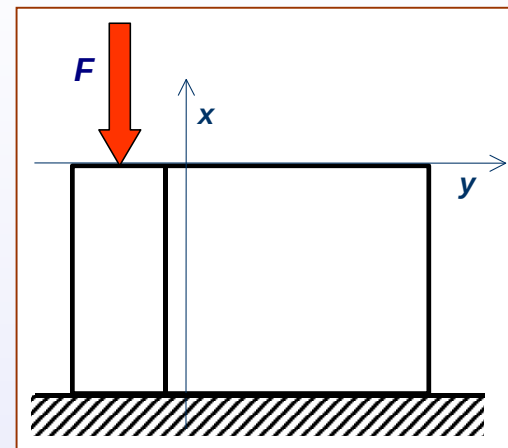
3.1. Koormatud toe kolmvaade

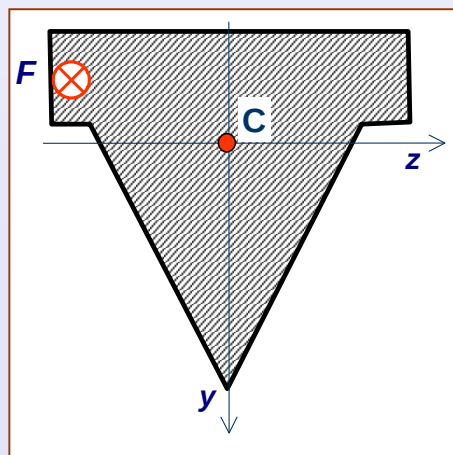
Vaade eest

Vaade vasakult

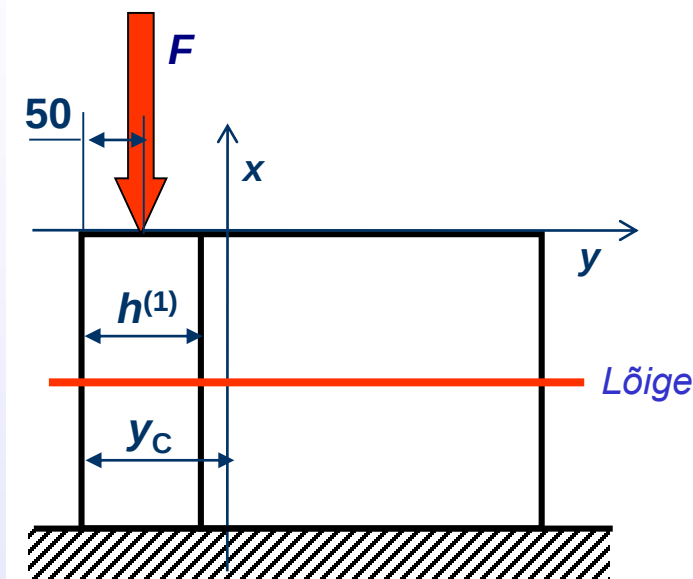
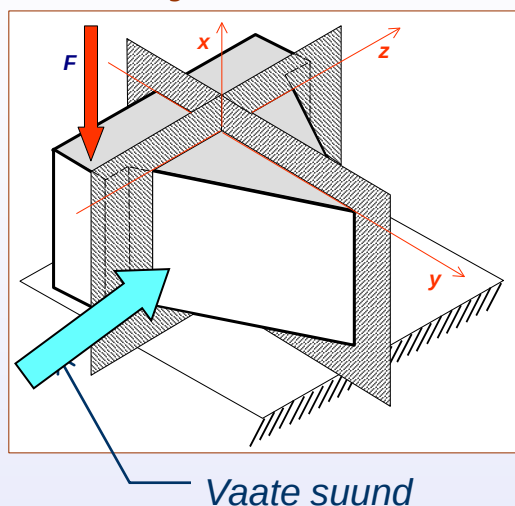

Vaade ülalt

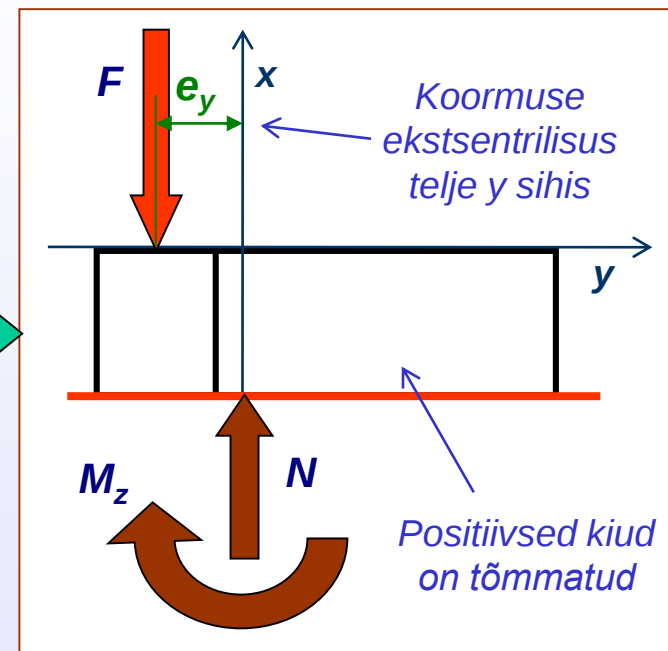

3.2. Sisejõud kesk-peatasandis xy

Sisejõud arvutatakse LÖIKEMEETODIGA

Lõike sisejõud

Tasakaaluvõrrandid

$$\sum F = 0 \Rightarrow F - N = 0 \Rightarrow \underline{N = F (-)}$$

$$\sum \mathcal{M}_z = 0 \Rightarrow Fe_y - M_z = 0 \Rightarrow M_z = Fe_y = F \cdot 0,079 \Rightarrow \underline{M_z = 0,079F (+)}$$

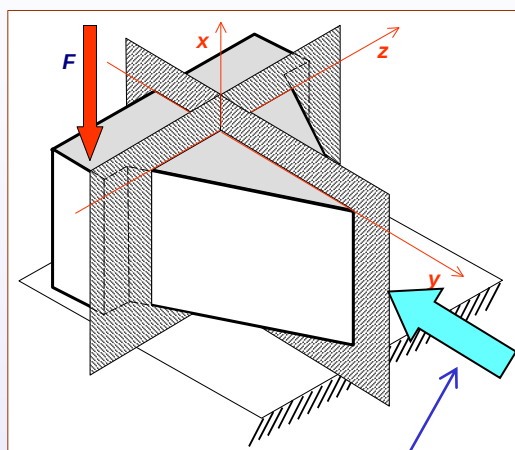
Koormuse ekstsentrilisus

$$e_y = y_c - 50 = 129 - 50 = 79 \text{ mm} = \underline{0,079 \text{ m}}$$

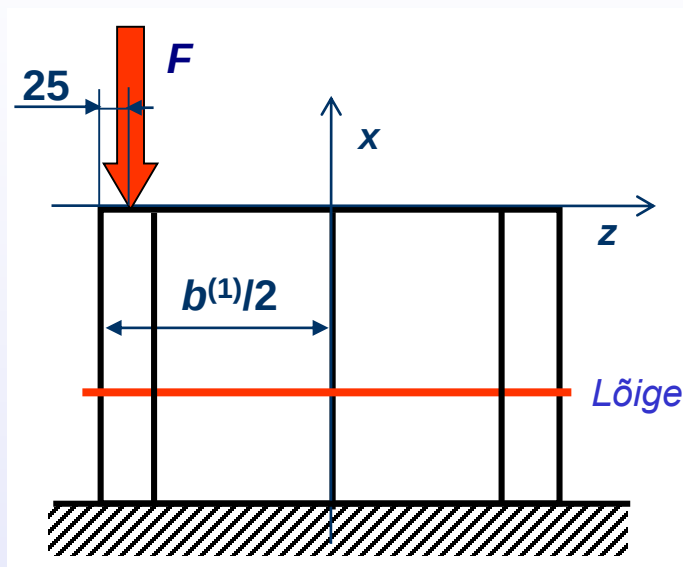
Sisejõud ei sõltu koordinaadist x

3.3. Sisejõud kesk-peatasandis zx

Sisejõud arvutatakse LÖIKEMEETODIGA

Vaate suund

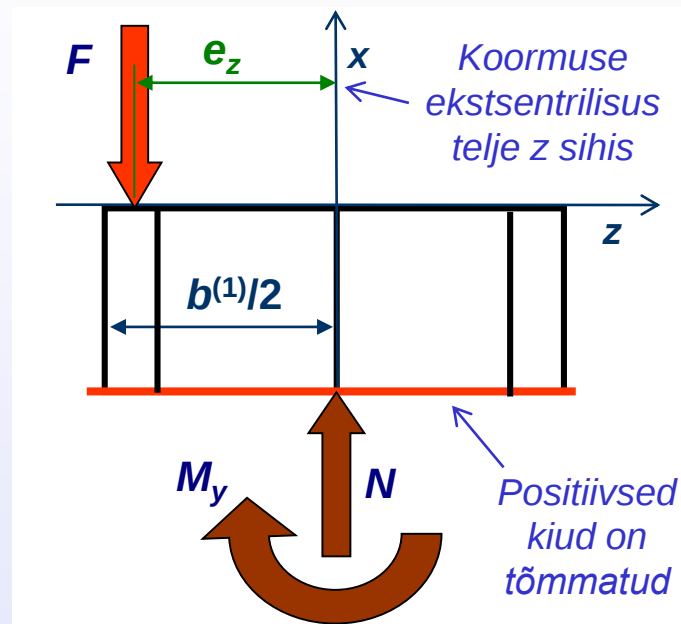
NB! See on sama sisejõud
N, mis tasandis xy

Tasakaaluvõrrandid

$$\sum F = 0 \Rightarrow F - N = 0 \Rightarrow \underline{N = F (-)}$$

$$\sum \mathcal{M}_y = 0 \Rightarrow Fe_z - M_y = 0 \Rightarrow M_y = Fe_z = F \cdot 0,175 \Rightarrow \underline{M_y = 0,175F (+)}$$

Lõike sisejõud

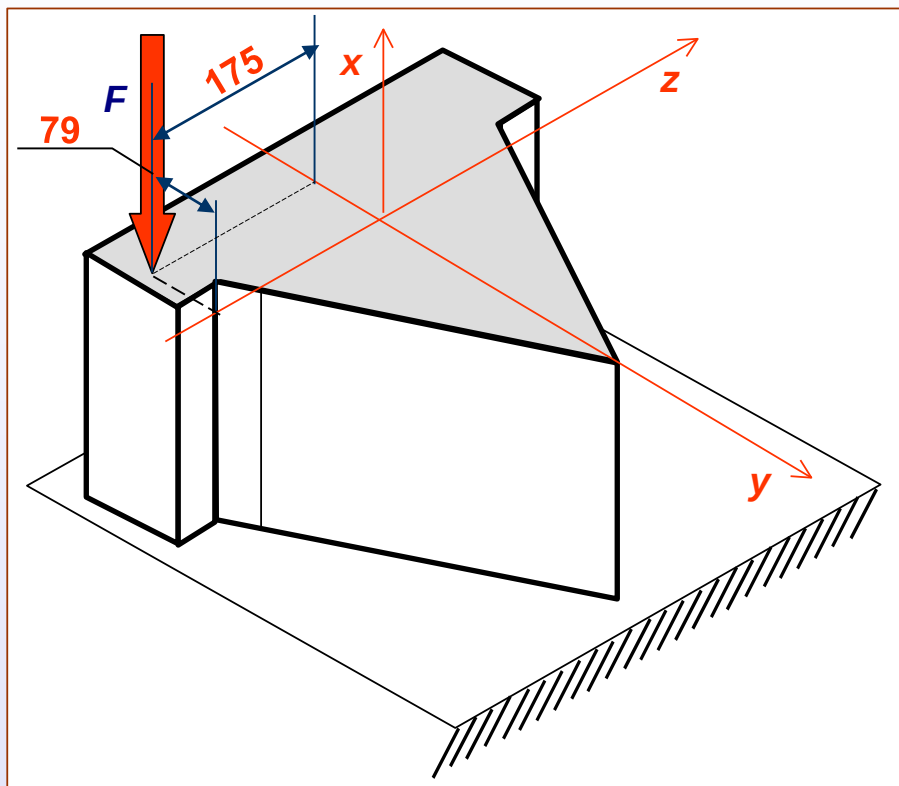

Koormuse ekstsentrilisus

$$e_z = \frac{b^{(1)}}{2} - 25 = \frac{400}{2} - 25 = 175 \text{ mm} = \underline{0,175 \text{ m}}$$

Sisejõud ei sõltu
koordinaadist x

3.4. Toe tööseisund

Ekstsentriliselt surutud tugi on
ÜHTLASELT koormatud
(kõikides ristlõigetes on sisejõudude
väärtused samad)

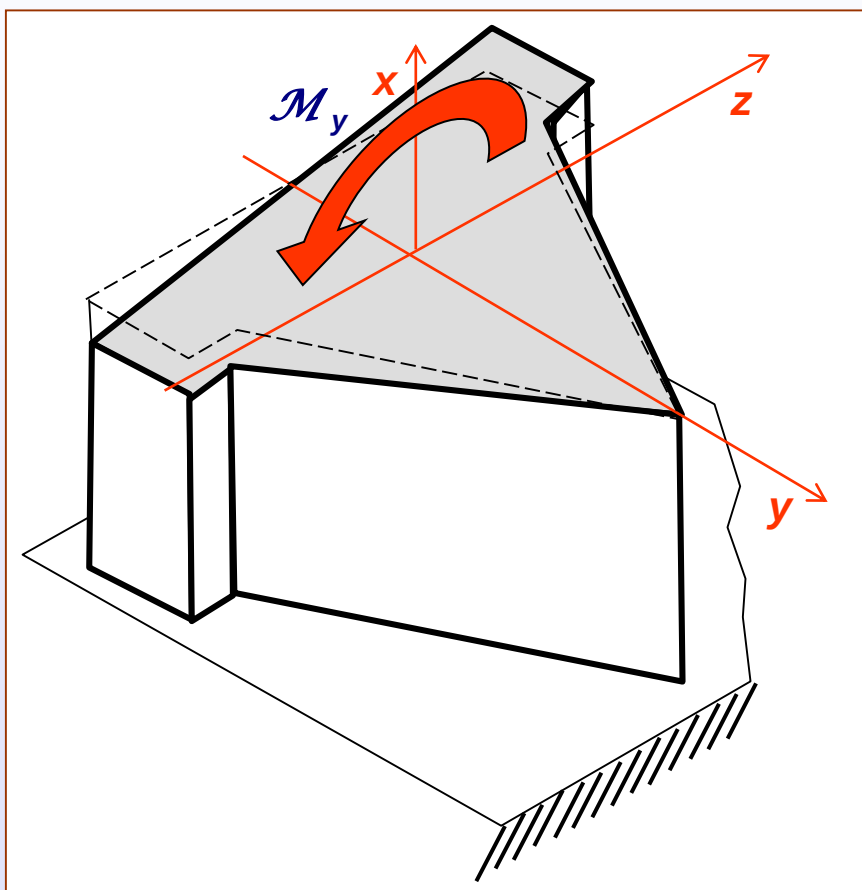
Ekstsentrilise surve sisejõud
ristlõigetes

$$\begin{cases} N = F \text{ (-)} \\ M_y = 0,175F \text{ (+)} \\ M_z = 0,079F \text{ (+)} \end{cases}$$

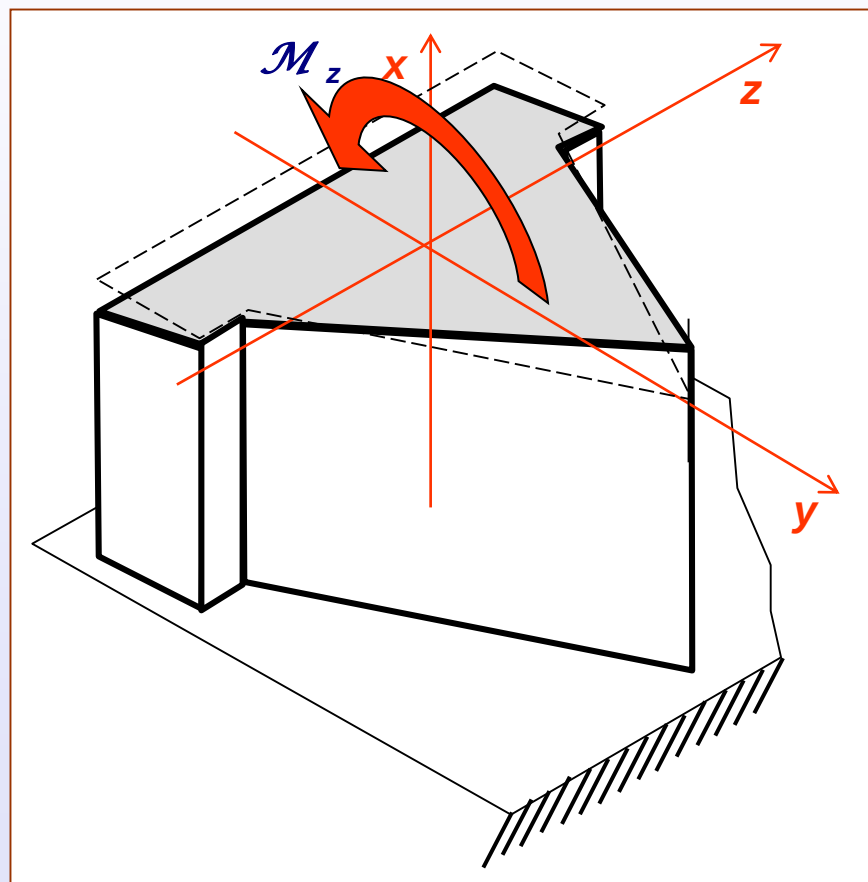
Ekstsentriline pike = PIKKE ja PAINDE koosmõju

3.5. Toe deformatsioonid (1)

Paine ümber telje y

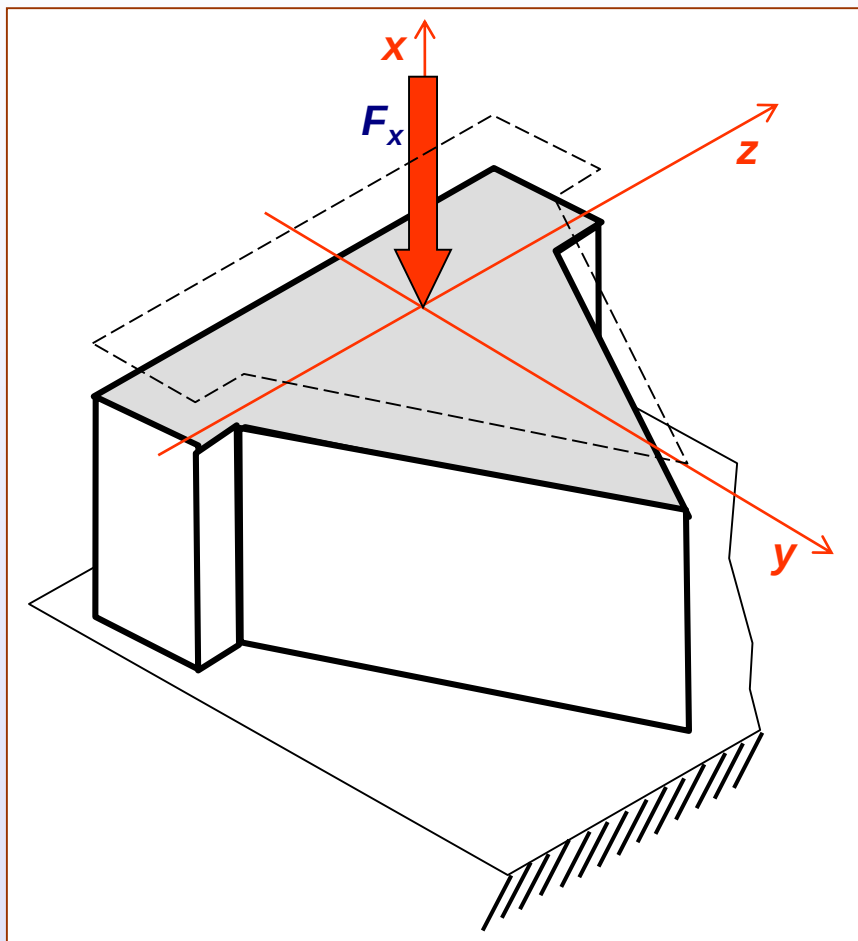

Paine ümber telje z

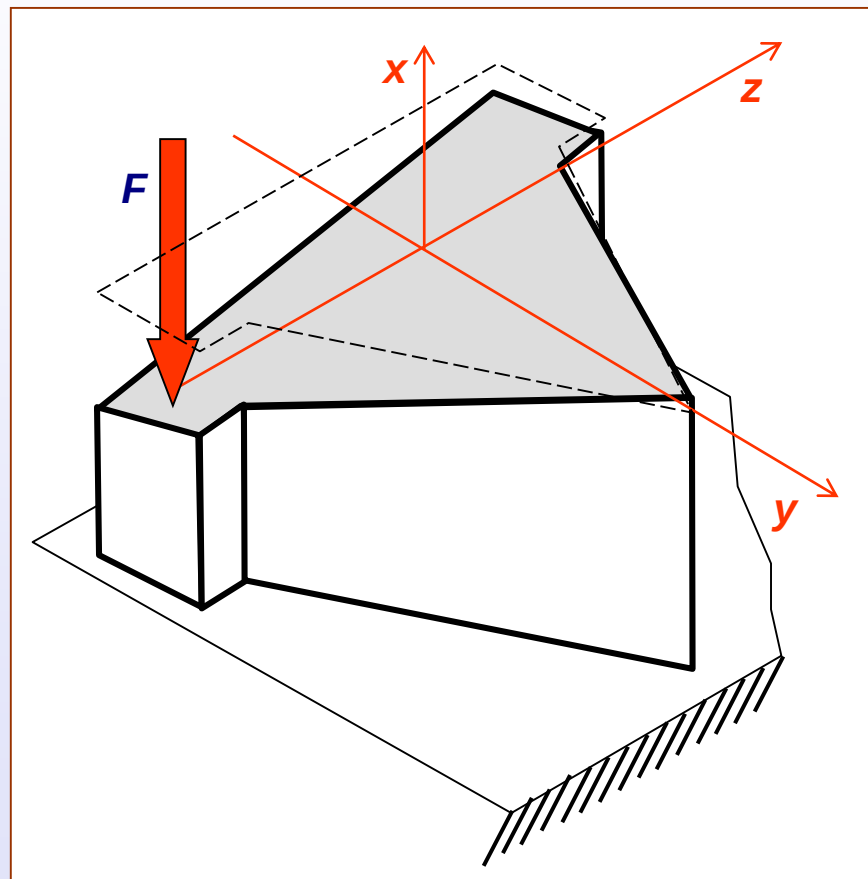

3.5. Toe deformatsioonid (2)

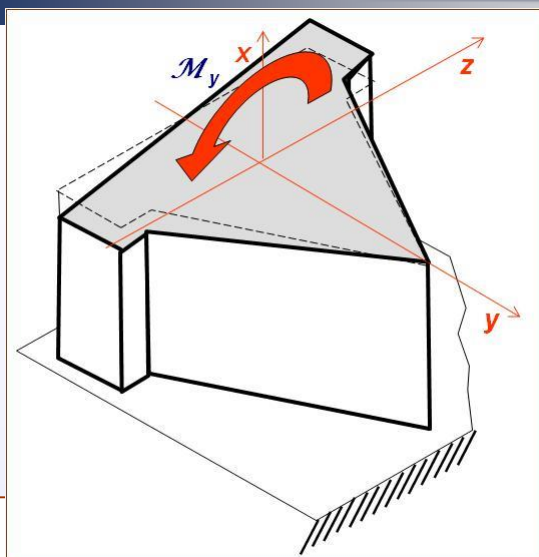
Surve

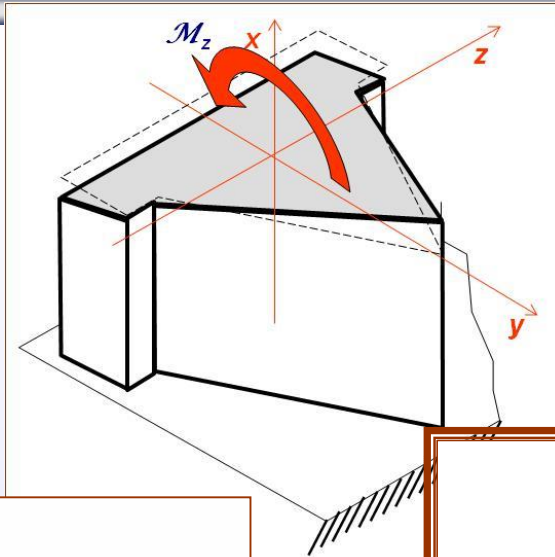
Kolme deformatsiooni summa

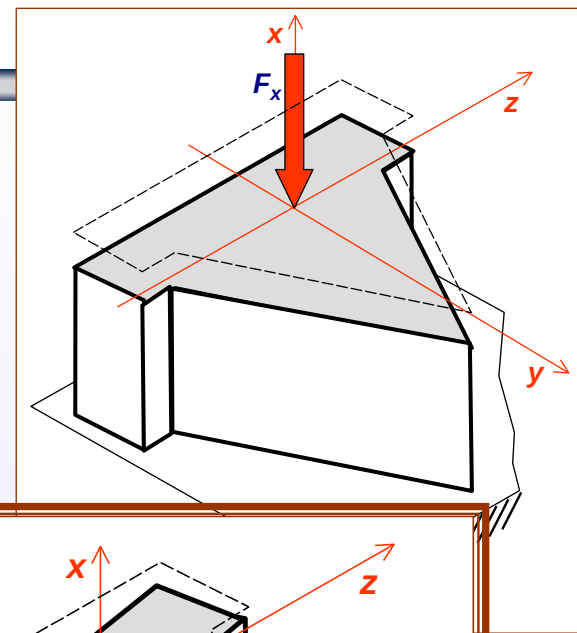
3.5. Toe deformatsioonid (3)

+

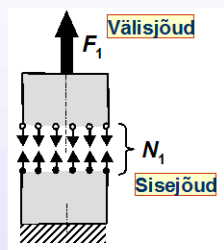
+

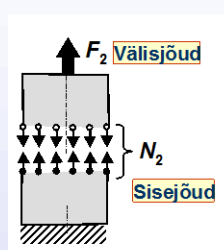
Jõu mõju sõltumatuse printsiip

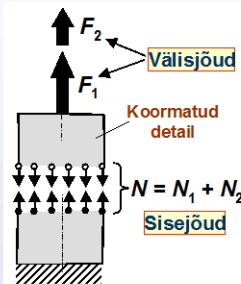
Koormuste süsteemi mõju detailile = üksikute koormuste mõjude summa

+

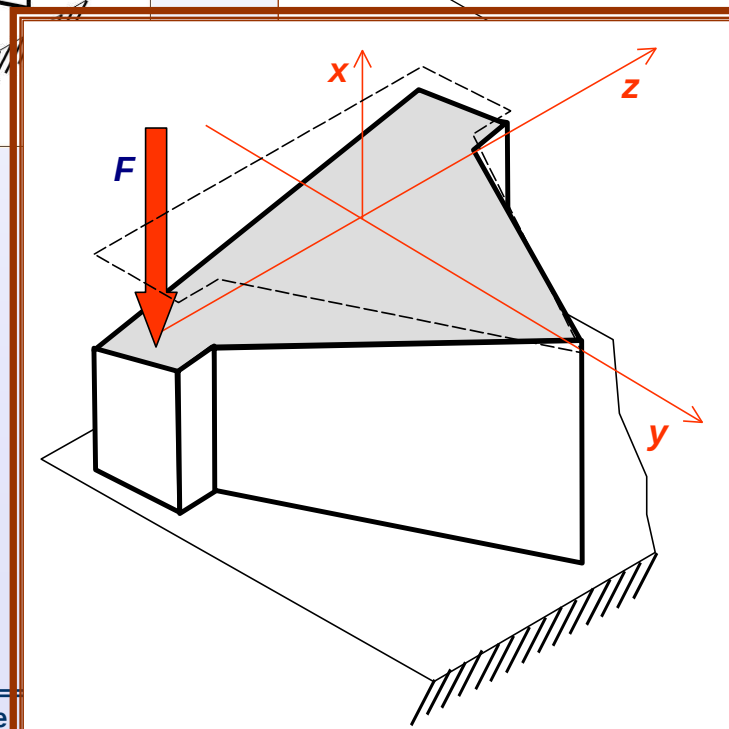

=

Detailile LISATUD koormustest tulenevad sisejõudude (ja deformatsioonide) muutused

EI SÕLTU detailile varem rakendatud koormusest

4. Toe ristlõike pingete laotused

4.1. Pikkepinge toe ristlõigetes

Ristlõike pikkepinge laotus

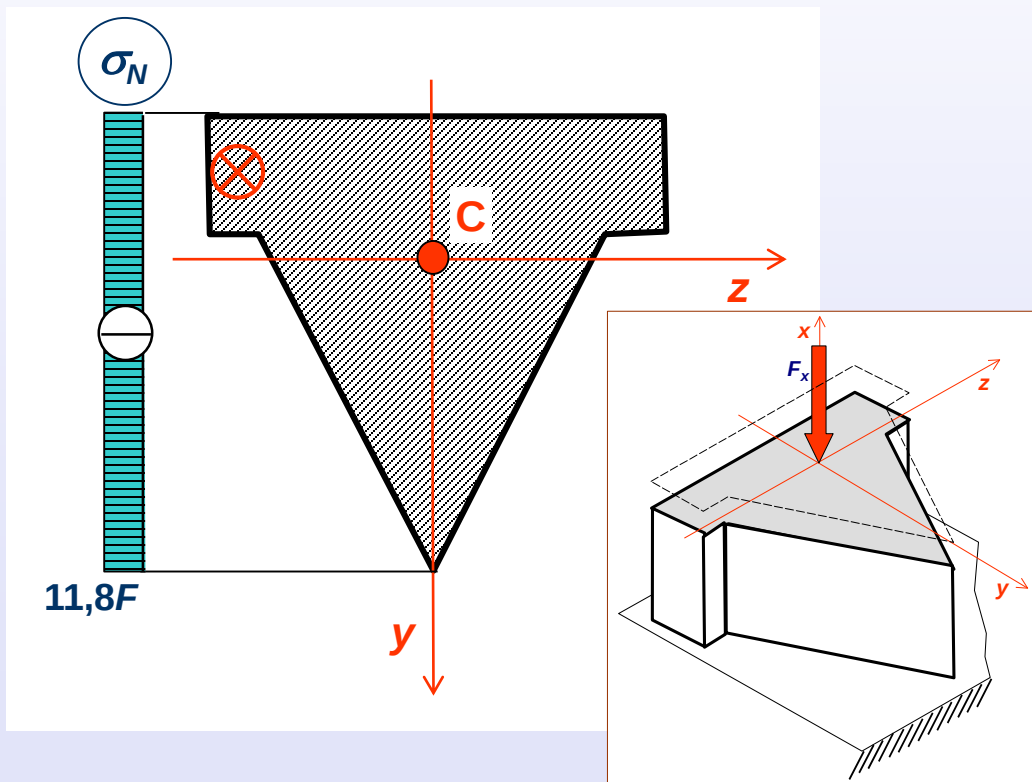
$$\sigma_N = \frac{N}{A} = \frac{-F}{A^{(1)} + A^{(2)}} = \frac{-F}{40000 \cdot 10^{-6} + 45000 \cdot 10^{-6}} = -11,76F \approx \underline{-11,8F}$$

Pikkepinge funktsioon
toe ristlõikes

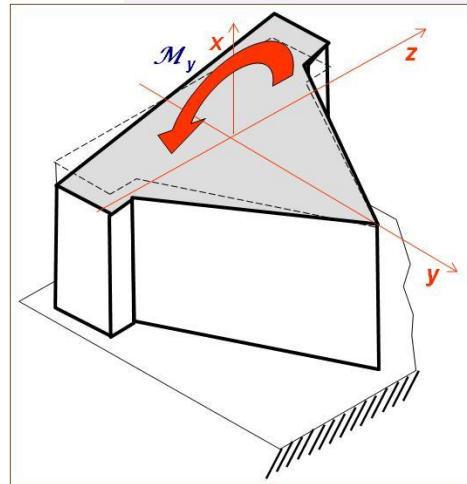
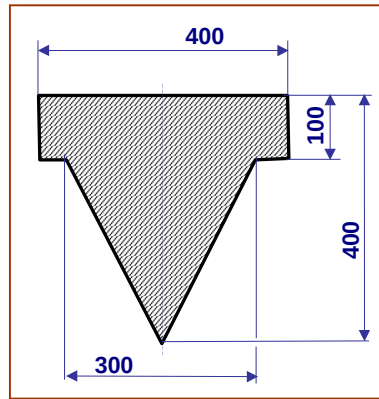
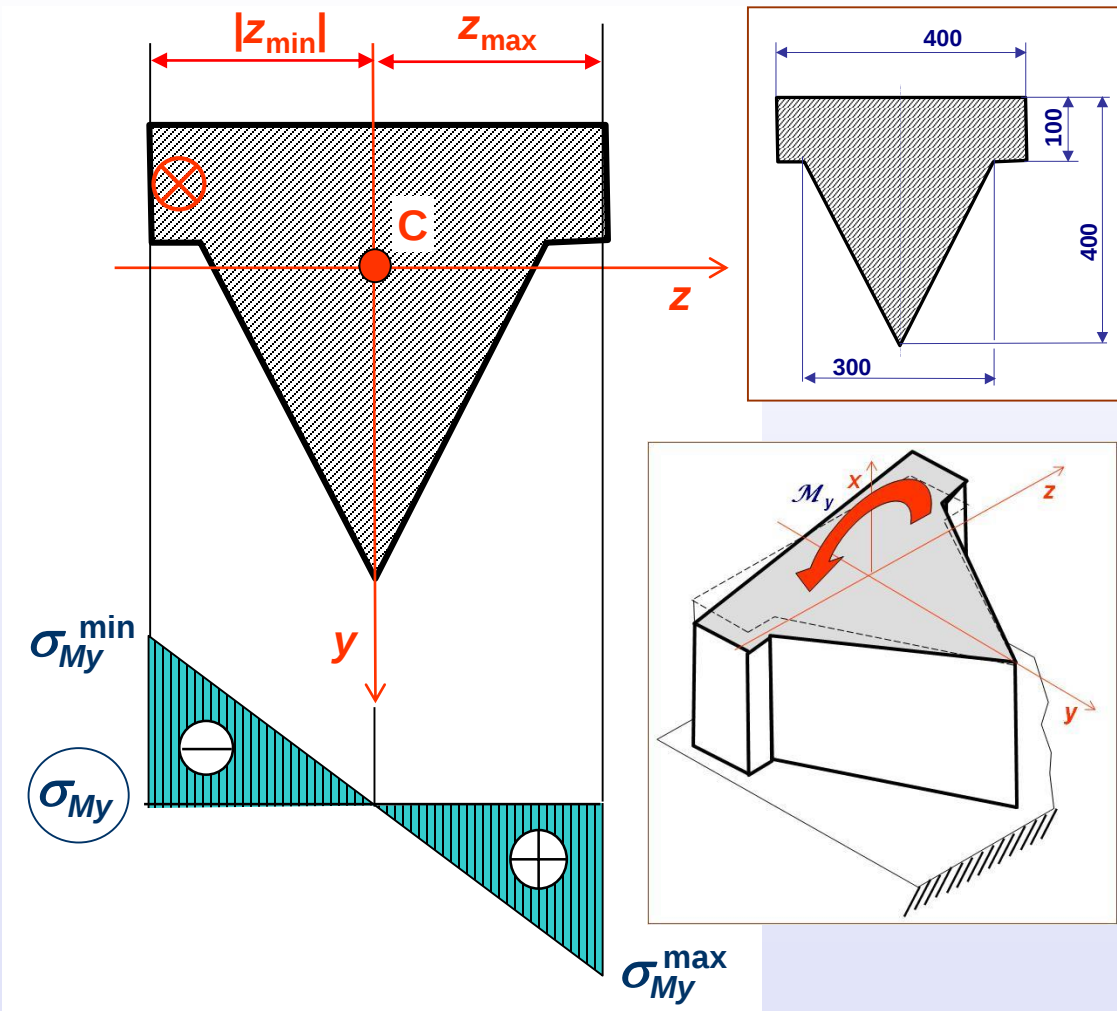
Pikkepinge laotus sisepinnal on
ühtlane

Kõikides sisepinna punktides on
pikkepinge väärtus sama

4.2. Paindepinge momendist M_y toe ristlõigetes

Ristlõike paindepinge laotus

$$\sigma_{My} = \frac{M_y}{I_y} z$$

Ristlõike paindemoment
Punkti koordinaat
Ristlõike telg-inertsimoment

Ristlõike suurimad paindepinged

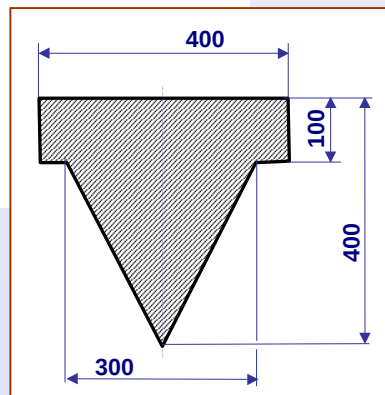
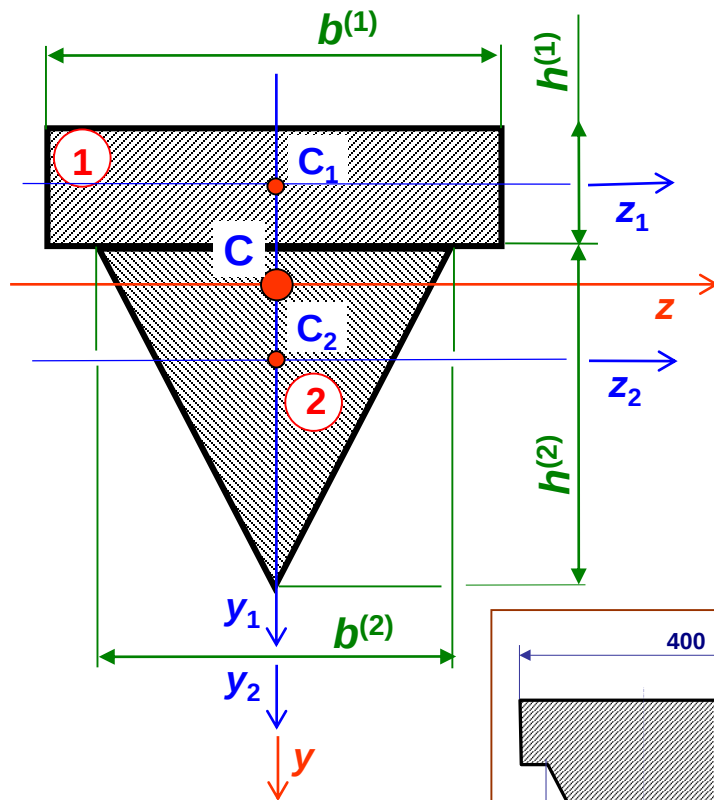
$$\sigma_{My}^{\max} = |\sigma_{My}^{\min}| = \frac{M_y}{I_y} z_{\max} = \frac{M_y}{I_y} |z_{\min}|$$

$$z_{\max} = 200 \text{ mm} = 0,2 \text{ m}$$

$$z_{\min} = -200 \text{ mm} = -0,2 \text{ m}$$

4.2.1. Ristlõike inertsimoment telje y suhtes

Ristlõike osakujundid

Inertsimoment telje y suhtes

$$I_y = I_y^{(1)} + I_y^{(2)}$$

Osakujundi nr. 2 inertsimoment telje y suhtes

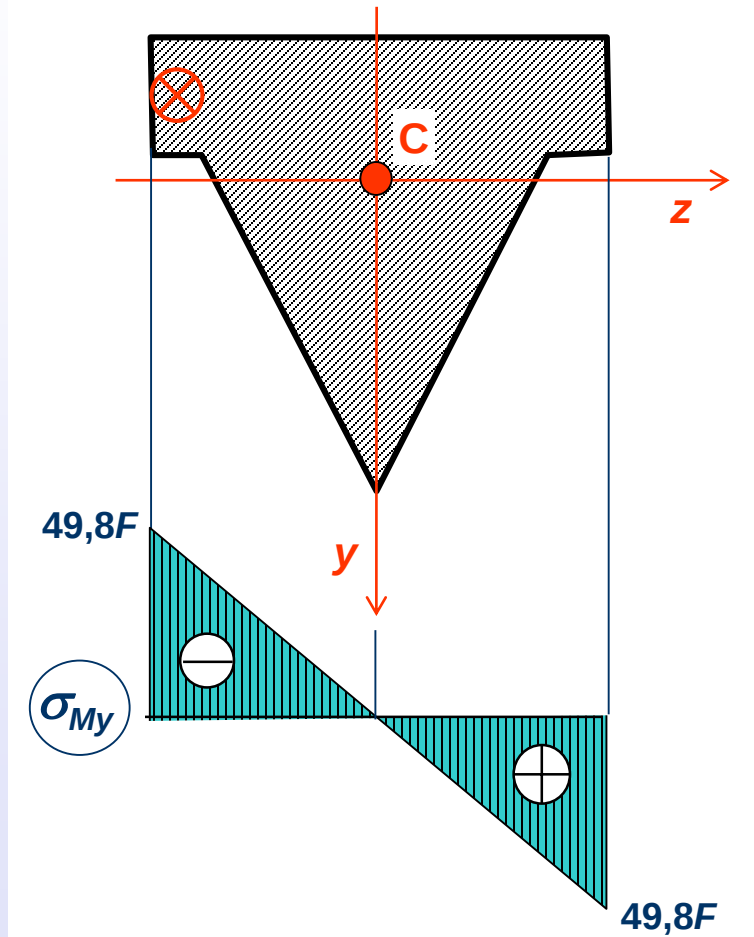
Osakujundi nr. 2 inertsimoment telje y suhtes

$$I_y^{(1)} = \frac{b^{(1)3} h^{(1)}}{12} = \frac{400^3 \cdot 100}{12} = 533,3 \cdot 10^6 \text{ mm}^4 \approx 5,33 \cdot 10^{-4} \text{ m}^4$$

$$I_y^{(2)} = \frac{b^{(2)3} h^{(2)}}{48} = \frac{300^3 \cdot 300}{48} = 168,7 \cdot 10^6 \text{ mm}^4 \approx 1,69 \cdot 10^{-4} \text{ m}^4$$

$$I_y = I_y^{(1)} + I_y^{(2)} = 5,33 \cdot 10^{-4} + 1,69 \cdot 10^{-4} = \underline{7,02 \cdot 10^{-4} \text{ m}^4}$$

4.2.2. Ristlõike paindepinge σ_{My} funktsioon

Ristlõike paindepinge σ_{My} laotus

$$\sigma_{My} = \frac{M_y}{I_y} z = \frac{0,175F}{7,02 \cdot 10^{-4}} z = 249,2Fz \approx \underline{249Fz}$$

Paindepinge funktsioon toe ristlõikes

Ristlõike suurimad paindepinged

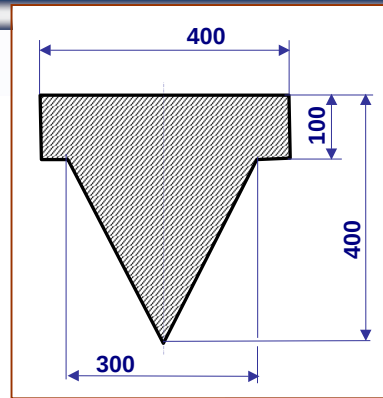
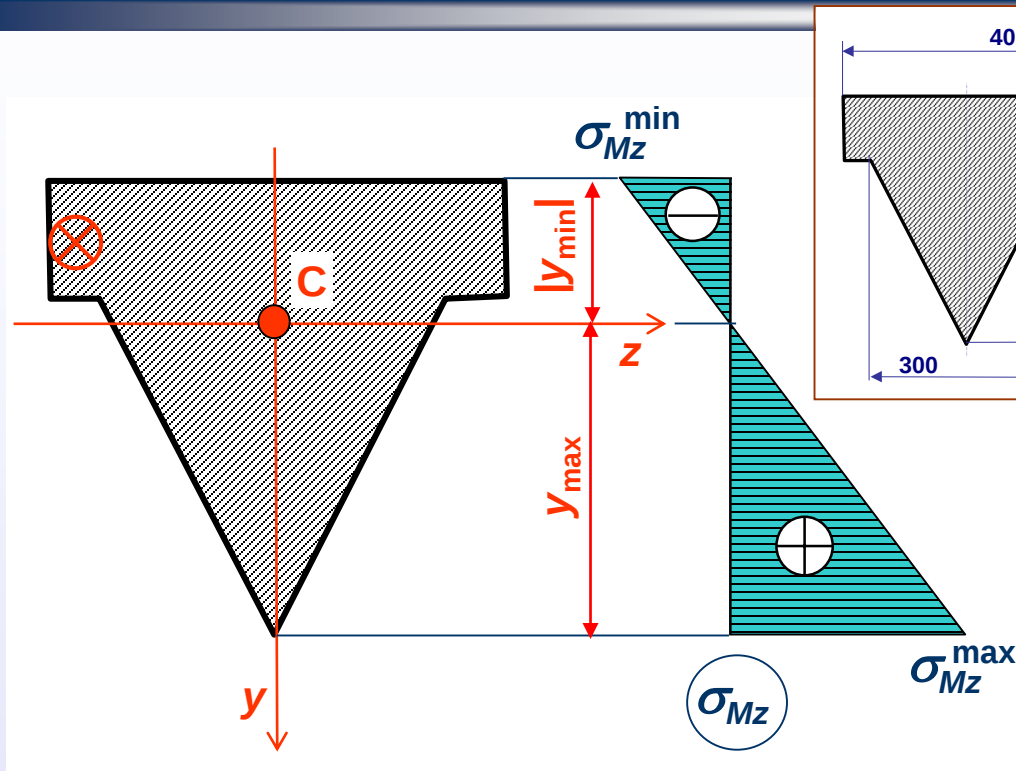
$$\sigma_{My}^{\max} = 249Fz_{\max} = 249 \cdot F \cdot 0,2 = \underline{49,8F}$$

See on tõmbepinge (+)

$$\sigma_{My}^{\min} = 249Fz_{\min} = 249 \cdot F \cdot (-0,2) = \underline{-49,8F}$$

See on survepinge (-)

4.3. Paindepinge momendist M_z toe ristlõigetes

Ristlõike paindepinge laotus

$$\sigma_{Mz} = \frac{M_z}{I_z} y$$

Ristlõike telg-inertsimoment

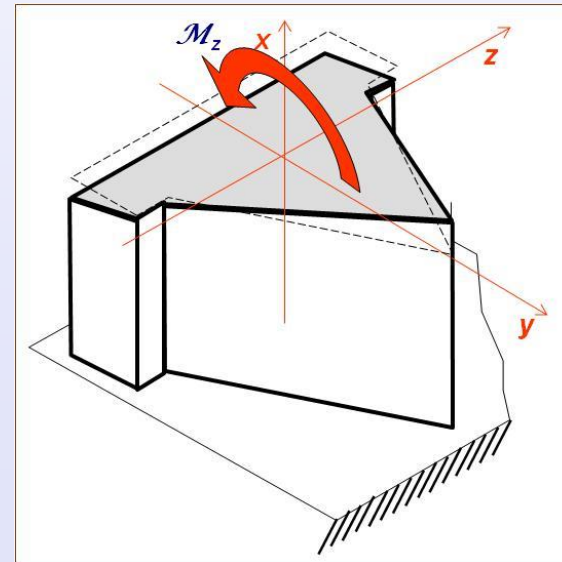
Punkti koordinaat

Ristlõike paindemoment

Ristlõike suurimad paindepinged

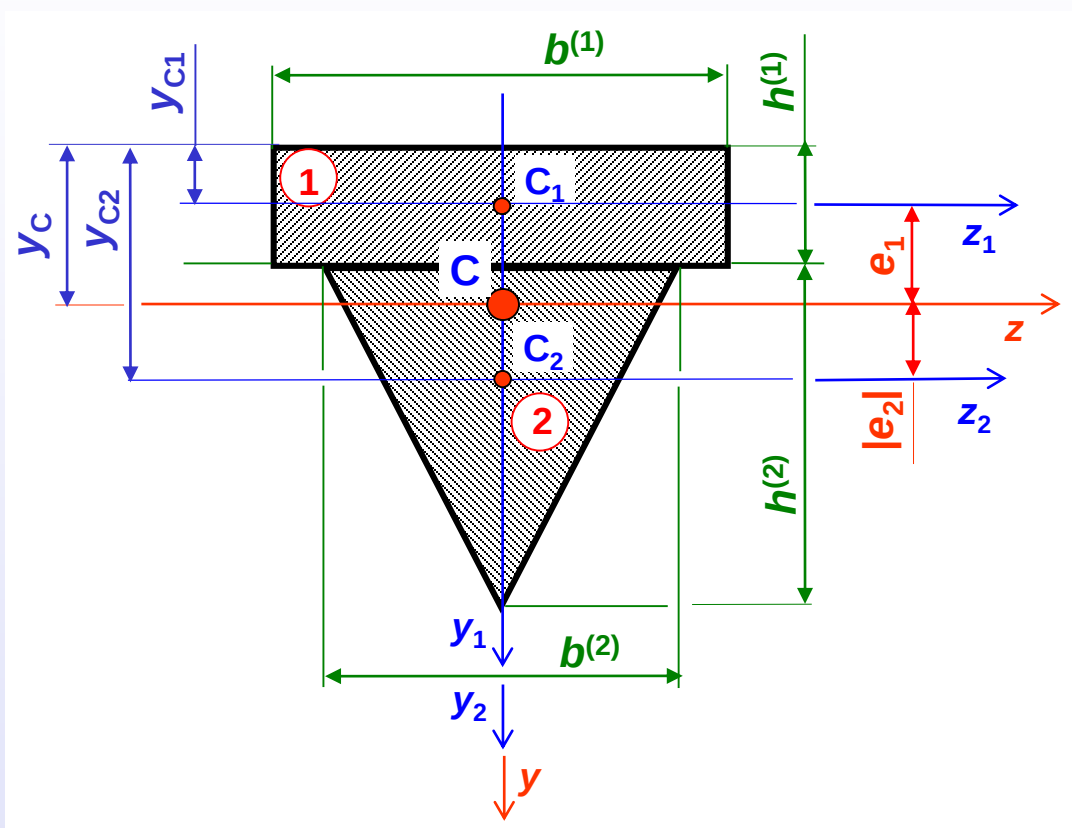
$$\sigma_{Mz}^{\max} = \frac{M_z}{I_z} y_{\max}$$

$$\sigma_{Mz}^{\min} = \frac{M_z}{I_z} y_{\min}$$

4.3.1. Ristlõike inertsimoment telje z suhtes (1)

Ristlõike osakujundid

Inertsimoment telje z suhtes

$$I_z = I_z^{(1)} + I_z^{(2)}$$

Osakujundi nr. 2 inertsimoment telje z suhtes

Osakujundi nr. 2 inertsimoment telje z suhtes

Rööpsete telgede teoreem osakujundile

$$I_M = I_K + e^2 A$$

Mitte-kesktelg z

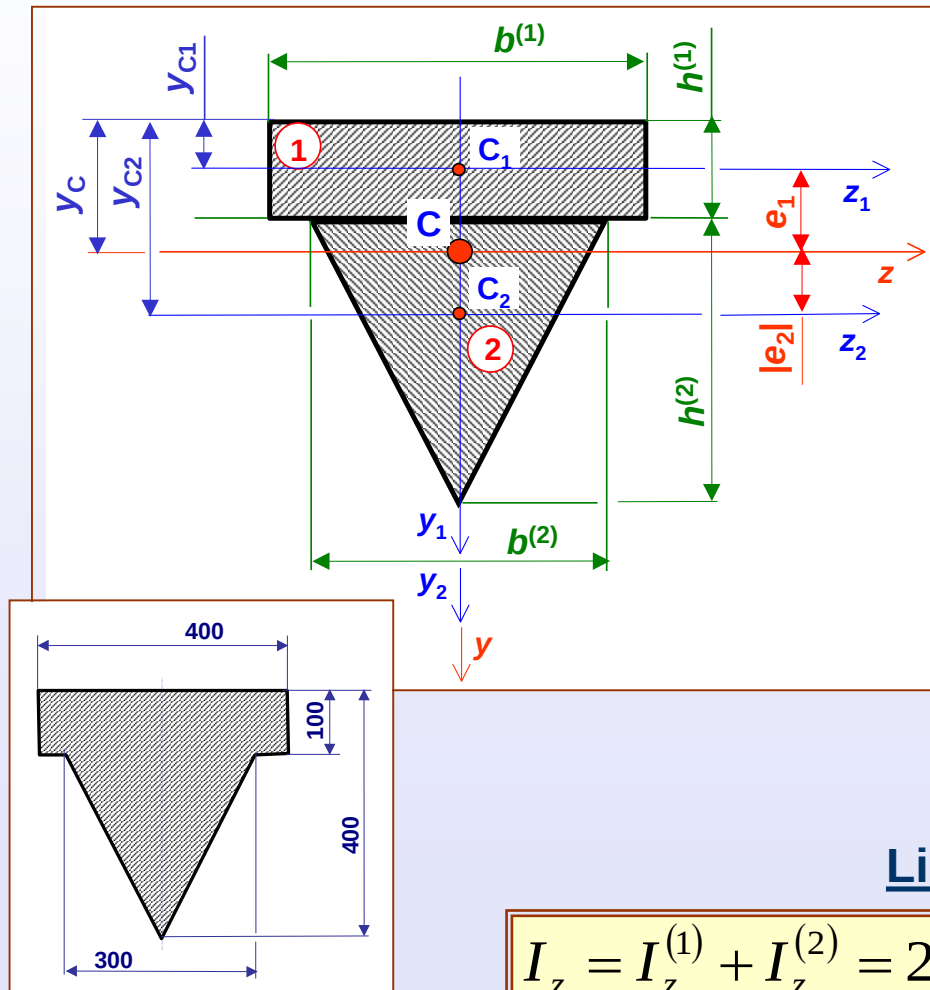
Kesktelg z₁ või z₂

Pindala A⁽¹⁾ või A⁽²⁾

Rööpse telje M koordinaat K suhtes e₁ või e₂

$$e_1 = y_C - y_{C1} = 129 - 50 = 79 \text{ mm}$$
$$e_2 = y_C - y_{C2} = 129 - 200 = -71 \text{ mm}$$

4.3.1. Ristlõike inertsimoment telje z suhtes (2)

Osakujundite inertsimomendid

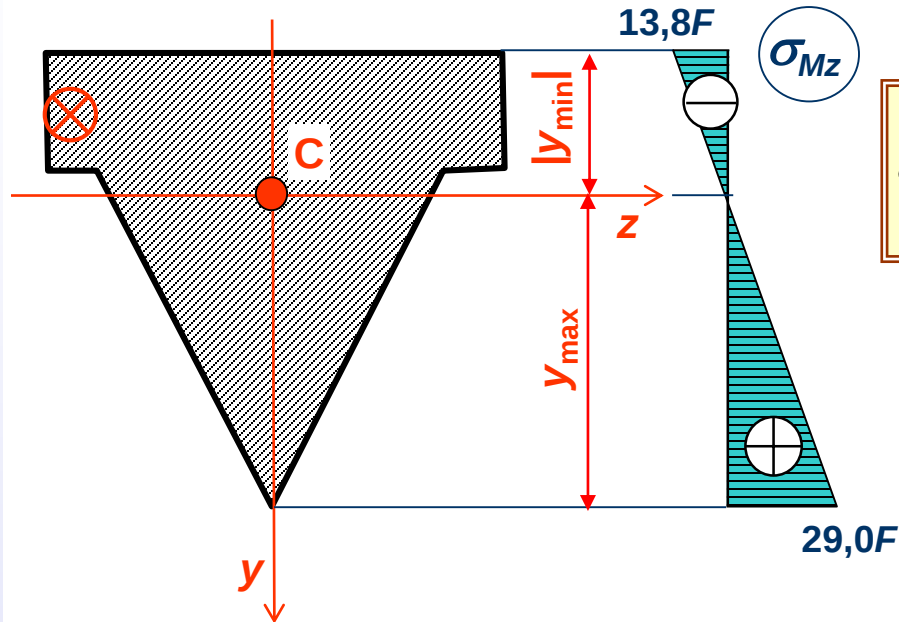
$$\begin{aligned}
 I_z^{(1)} &= I_{z1}^{(1)} + e_1^2 A^{(1)} = \frac{b^{(1)} h^{(1)^3}{12} + e_1^2 A^{(1)} = \\
 &= \frac{400 \cdot 100^3}{12} + 79^2 \cdot 40000 = \\
 &= 282,9 \cdot 10^6 \text{ mm}^4 \approx 2,83 \cdot 10^{-4} \text{ m}^4
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 I_z^{(2)} &= I_{z2}^{(2)} + e_2^2 A^{(2)} = \frac{b^{(2)} h^{(2)^3}{36} + e_2^2 A^{(2)} = \\
 &= \frac{300 \cdot 300^3}{36} + (-71)^2 \cdot 45000 = \\
 &= 451,8 \cdot 10^6 \text{ mm}^4 \approx 4,52 \cdot 10^{-4} \text{ m}^4
 \end{aligned}$$

Liitkujundi inertsimoment

$$I_z = I_z^{(1)} + I_z^{(2)} = 2,83 \cdot 10^{-4} + 4,52 \cdot 10^{-4} = \underline{7,35 \cdot 10^{-4} \text{ m}^4}$$

4.3.2. Ristlõike paindepinge σ_{Mz} funktsioon

Ristlõike paindepinge σ_{Mz} laotus

$$\sigma_{Mz} = \frac{M_z}{I_z} y = \frac{0,079F}{7,35 \cdot 10^{-4}} y = 107,4Fy \approx \underline{107Fy}$$

Paindepinge funktsioon toe ristlõikes

$$y_{\max} = 400 - y_C = 400 - 129 = 271 \text{ mm} = 0,271 \text{ m}$$

$$y_{\min} = -y_C = -129 \text{ mm} = -0,129 \text{ m}$$

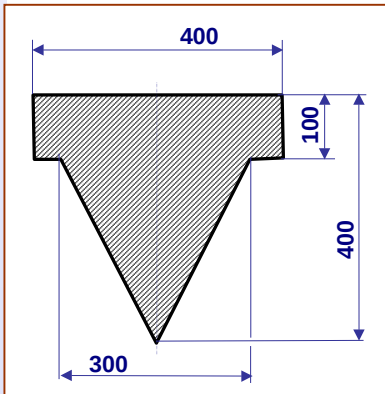
Ristlõike suurimad paindepinged

$$\sigma_{Mz}^{\max} = 107Fy_{\max} = 107 \cdot F \cdot 0,271 = 28,99F \approx \underline{29,0F}$$

$$\sigma_{Mz}^{\min} = 107Fy_{\min} = 107 \cdot F \cdot (-0,129) = -13,80F \approx \underline{-13,8F}$$

See on tõmbepinge (+)

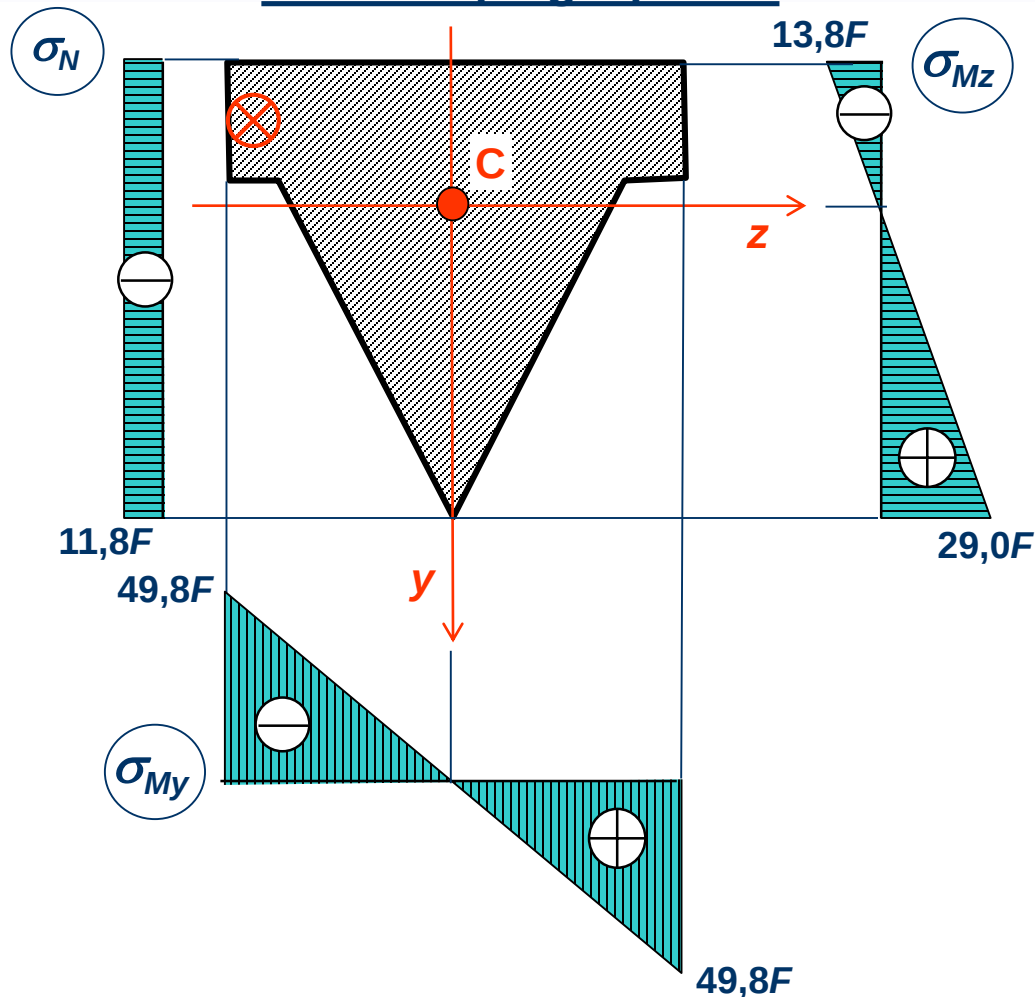
See on survepinge (-)

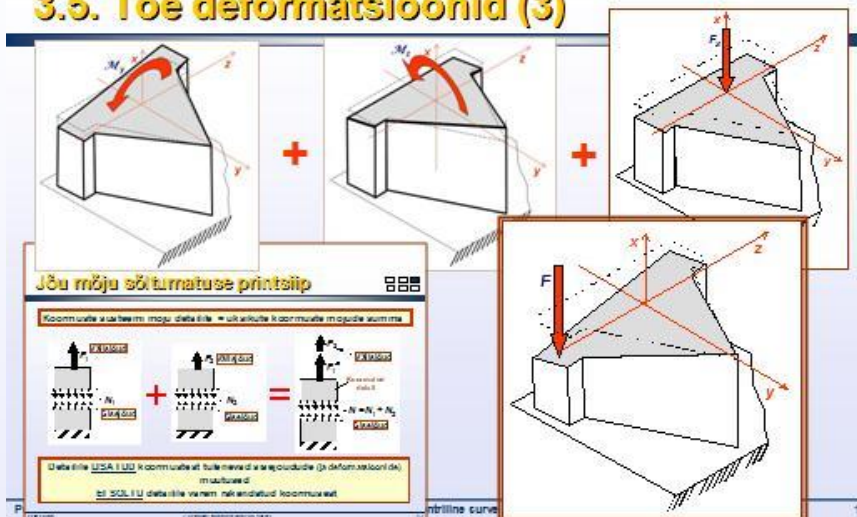
5. Toe ristlõike pingete analüüs

5.1. Ristlõike pingete koosmõju

Ristlõike pingepüürid

3.5. Toe deformatsioonid (3)

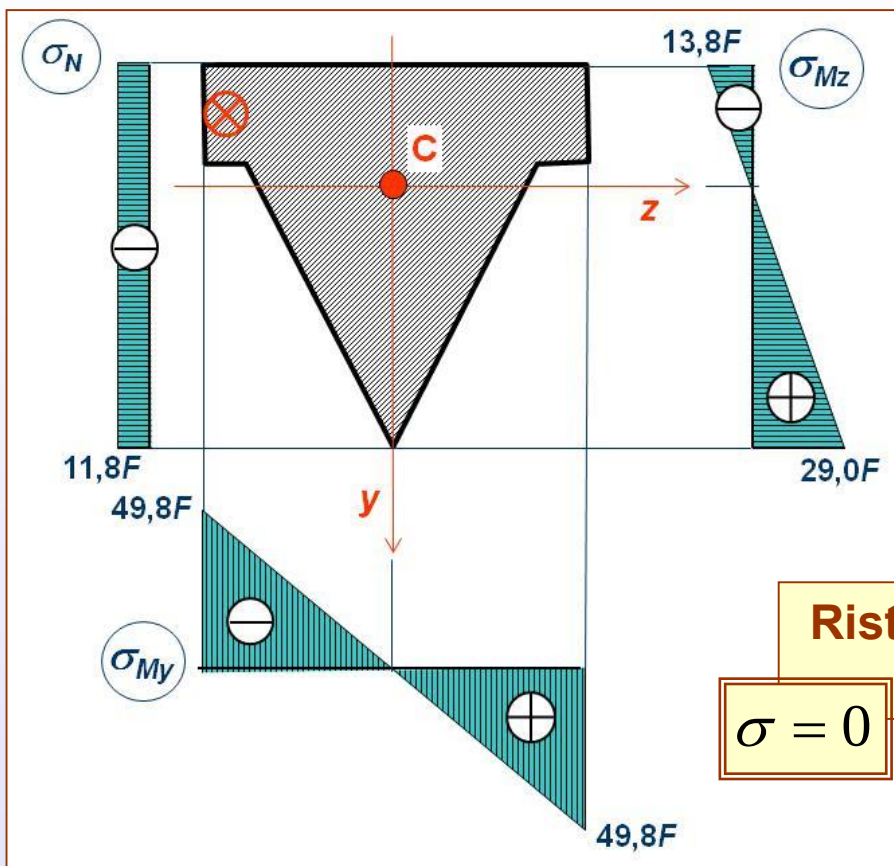

Ristlõike kõikide punktide
deformatsioonid on telje x sihilised ja
liituvad/lahutuvad

Ristlõike kõikide punktide pinged on
telje x sihilised (normaalpinged) ja
liituvad/lahutuvad

5.2. Ristlõike normaalpinge võrrand

Ristlõike punkti (y;z) summaarne normaalpinge

$$\sigma = \sigma_N + \sigma_{My} + \sigma_{Mz} =$$

$$= \underline{-11,8F + 249Fz + 107Fy}$$

See on ristlõike punkti (koordinaatidega y ja z) normaalpinge funktsioon

Ristlõike NULLJOON = joon ristlõike pinnal, mille punktide normaalpinge väärtus on NULL

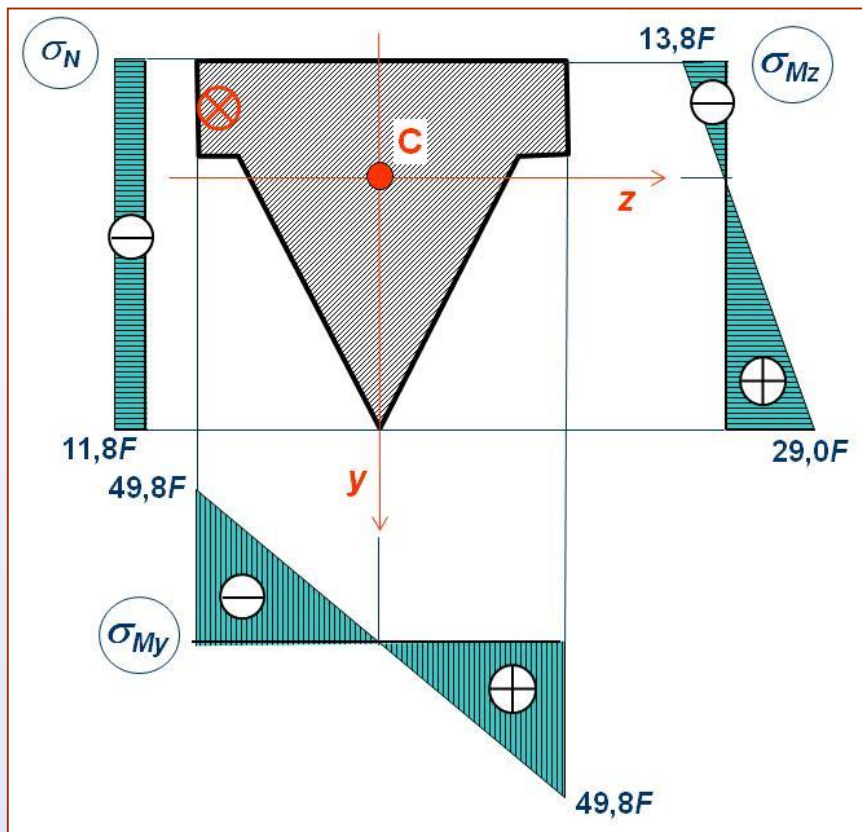
$$\sigma = 0$$

Ristlõike nulljoone võrrand

$$-11,8F + 249Fz + 107Fy = 0 \rightarrow 249z + 107y = 11,8$$

See on SIRGE võrrand

5.3. Ristlõike ohtlikud punktid (1)

Ristlõike suurim tõmbepinge

$$\sigma = -11,8F + 249Fz + 107Fy = \max$$

Ristlõike suurim survepinge

$$\sigma = -11,8F + 249Fz + 107Fy = \min$$

PROBLEEM: Teada ei ole ohtlike punktide asukohad (koordinaadid y ja z)

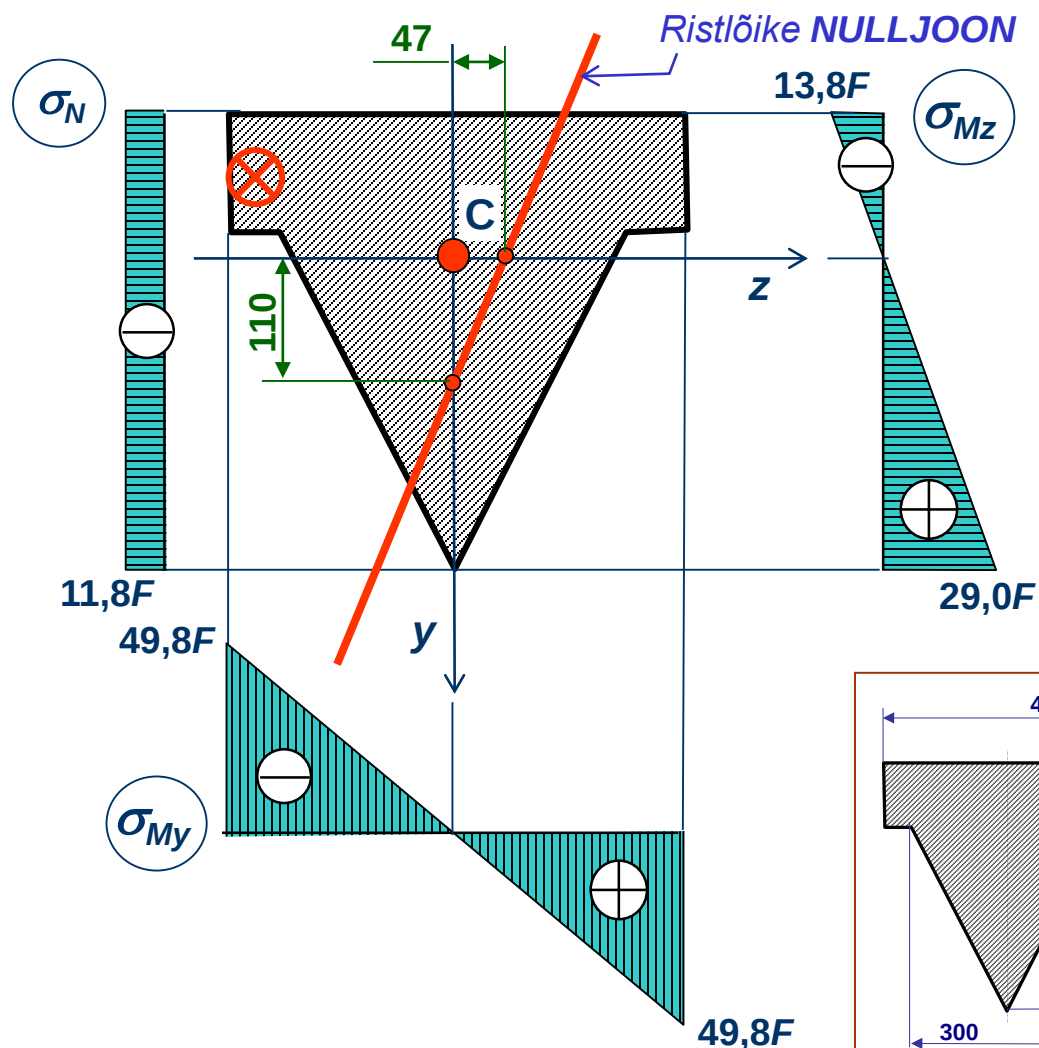

EELDUSED: Ristlõiked jäävad deformeerumisel tasapinnalisteks
Ristlõike nulljoon on sirge

JÄRELDUSED: Suurimad pinged (ja deformatsioonid) on nulljoonest kõige kaugemates punktides

Suurim tõmbepinge on nulljoonest ühel ja suurim survepinge teisel pool

5.3. Ristlõike ohtlikud punktid (2)

Ohtlike punktide paiknemise saab määrata geomeetriliselt

Nulljoone võrrand

$$249z + 107y = 11,8$$

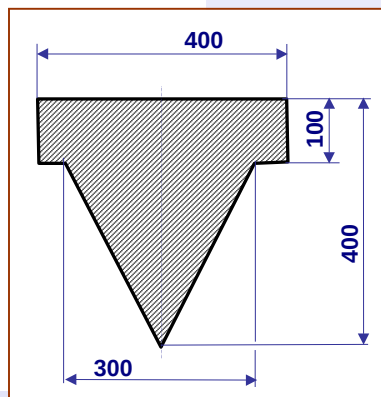
NB! Need on koordinaadid (märgiga + või -)

Punktid, kus nulljoon lõikab telgi

Kui $y = 0$, siis: $z = \frac{11,8}{249} = 0,0473 \text{ m} \approx \underline{47 \text{ mm}}$

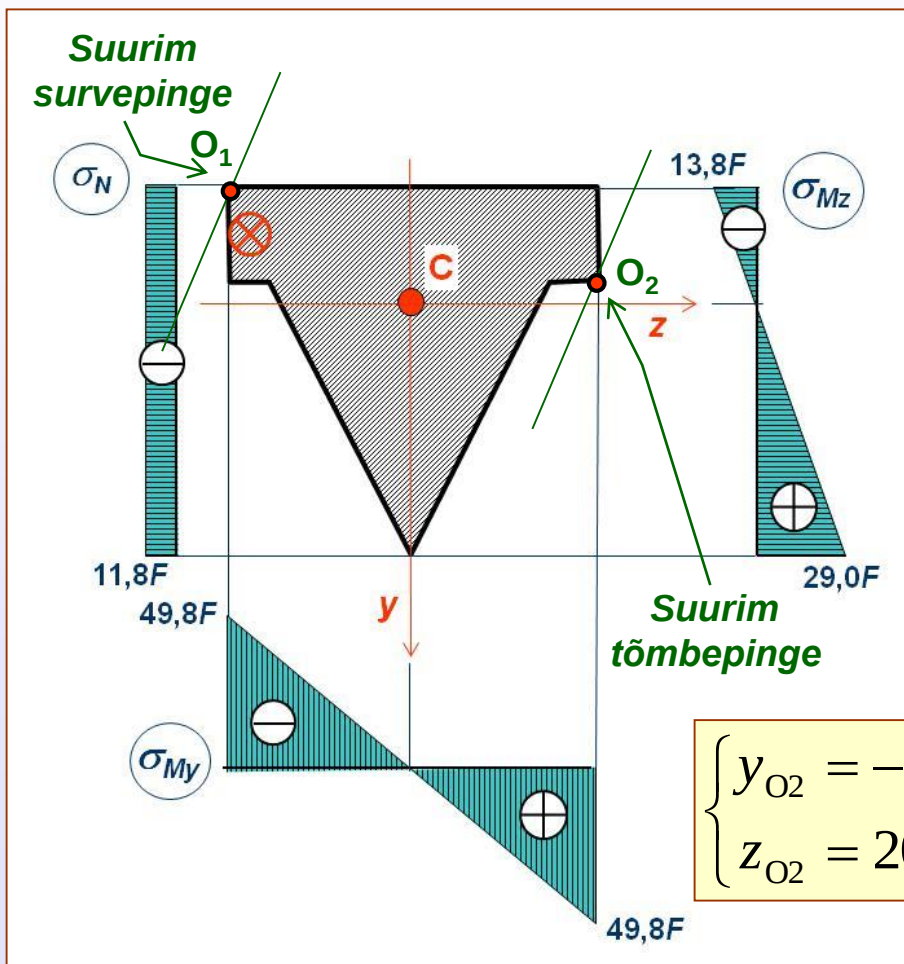
Kui $z = 0$, siis: $y = \frac{11,8}{107} = 0,1102 \text{ m} \approx \underline{110 \text{ mm}}$

NB! Ristlõike NULLJOON paikneb nii, et pinnakese C jääb koormuse F mõjusirge ja nulljoone vahele

5.3. Ristlõike ohtlikud punktid (3)

Ohtlike punktide asukohad määratakse nulljoonega paralleelsete sigete abil

Nulljoonest kõige kaugemal asetsevad ristlõike punktid

Punkt O_1 koordinaatidega:

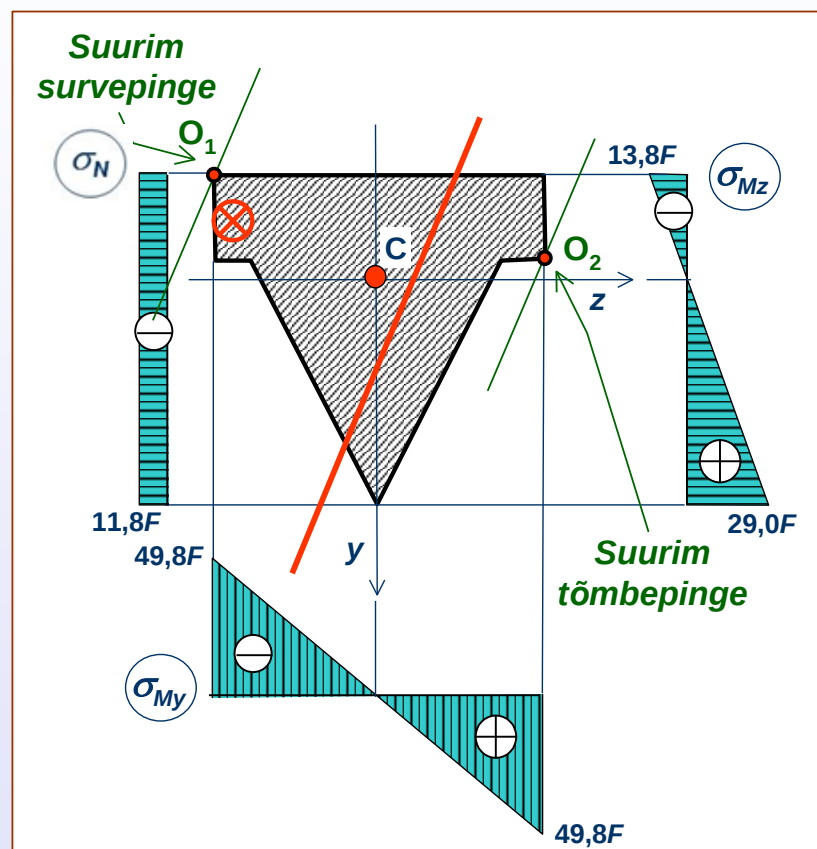
$$\begin{cases} y_{O1} = -y_C = -129 \text{ mm} = -0,129 \text{ m} \\ z_{O1} = -200 \text{ mm} = -0,2 \text{ m} \end{cases}$$

Siin on SURVEPINGE, kuna koormus F on SURUV

Punkt O_2 koordinaatidega:

$$\begin{cases} y_{O2} = -(y_C - 100) = -(129 - 100) = -29 \text{ mm} = -0,029 \text{ m} \\ z_{O2} = 200 \text{ mm} = 0,2 \text{ m} \end{cases}$$

5.4. Ristlõike suurimad pinged

Ristlõike suurim survepinge

$$\begin{aligned}\sigma_{O1} &= -11,8F + 249Fz_{O1} + 107Fy_{O1} = \\ &= -11,8 \cdot F + 249 \cdot F \cdot (-0,2) + 107 \cdot F \cdot (-0,129) = \\ &= -75,40F \approx \underline{-75,4F}\end{aligned}$$

KONTROLL: σ_{O1} PIDI olema survepinge $\rightarrow \sigma_{O1}$ on märgiga “-”, järelikut ON survepinge

Ristlõike suurim tõmbepinge

$$\begin{aligned}\sigma_{O2} &= -11,8F + 249Fz_{O2} + 107Fy_{O2} = \\ &= -11,8 \cdot F + 249 \cdot F \cdot 0,2 + 107 \cdot F \cdot (-0,029) = \\ &= 34,89F \approx \underline{34,9F}\end{aligned}$$

KONTROLL: Kui σ_{O1} on survepinge, siis σ_{O2} PEAB olema tõmbepinge $\rightarrow \sigma_{O2}$ on märgiga “+”, järelikut ON tõmbepinge

6. Tugevusarvutus

6.1. Toele lubatav koormus

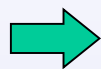
Materjal: MALM

Lubatav survepinge: $[\sigma]_{\text{Surve}} = 200 \text{ MPa}$

Lubatav tõmbepinge: $[\sigma]_{\text{Tõmme}} = 40 \text{ MPa}$

SURVE tugevustingimus ohtlikus punktis O_1

$$|\sigma_{O1}| \leq [\sigma]_{\text{Surve}}$$

$$|-75,4F| \leq 200 \cdot 10^6$$

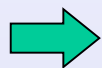

$$F \leq \frac{200 \cdot 10^6}{75,4} = 2,65 \cdot 10^6 \text{ N} \approx \underline{2600 \text{ kN}}$$

Punkti O_1 jaoks ohutu koormus F

TÕMBE tugevustingimus ohtlikus punktis O_2

$$\sigma_{O2} \leq [\sigma]_{\text{Tõmme}}$$

$$34,9F \leq 40 \cdot 10^6$$

$$F \leq \frac{40 \cdot 10^6}{34,9} = 1,14 \cdot 10^6 \text{ N} \approx \underline{1100 \text{ kN}}$$

Punkti O_2 jaoks ohutu koormus F

Toele lubatav koormus:

$$F = \min(2600 \text{ kN}; 1100 \text{ kN}) = \underline{1100 \text{ kN}}$$

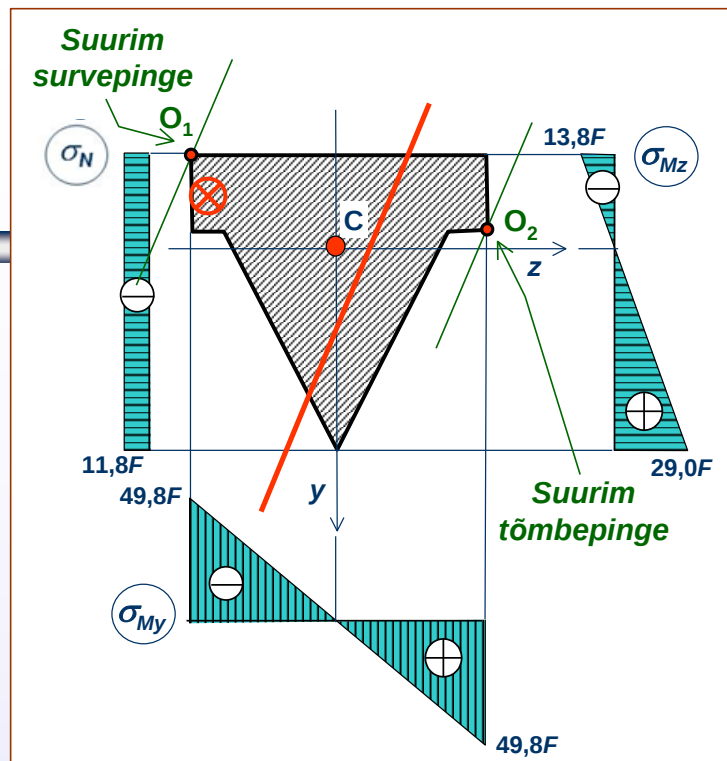
See koormuse väärtus on ohutu mõlema ohtliku punkti jaoks

6.2. Tugevuskontroll

Materjal: MALM

Lubatav survepinge: $[\sigma]_{\text{Surve}} = 200 \text{ MPa}$

Lubatav tõmbepinge: $[\sigma]_{\text{Tõmme}} = 40 \text{ MPa}$

Ohtlikus SURVEpunktis O_1

$$|\sigma_{O1}| = |-75,4F| = 75,4 \cdot 1100 \cdot 10^3 = 82,9 \cdot 10^6 \text{ Pa} \approx \underline{83 \text{ MPa}} \leq 200 \text{ MPa}$$

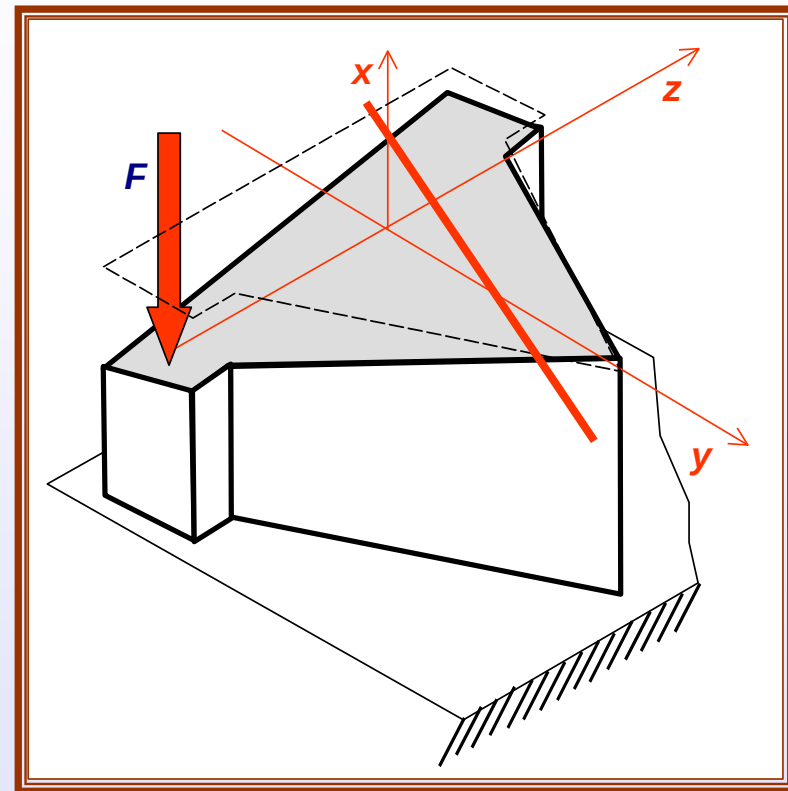
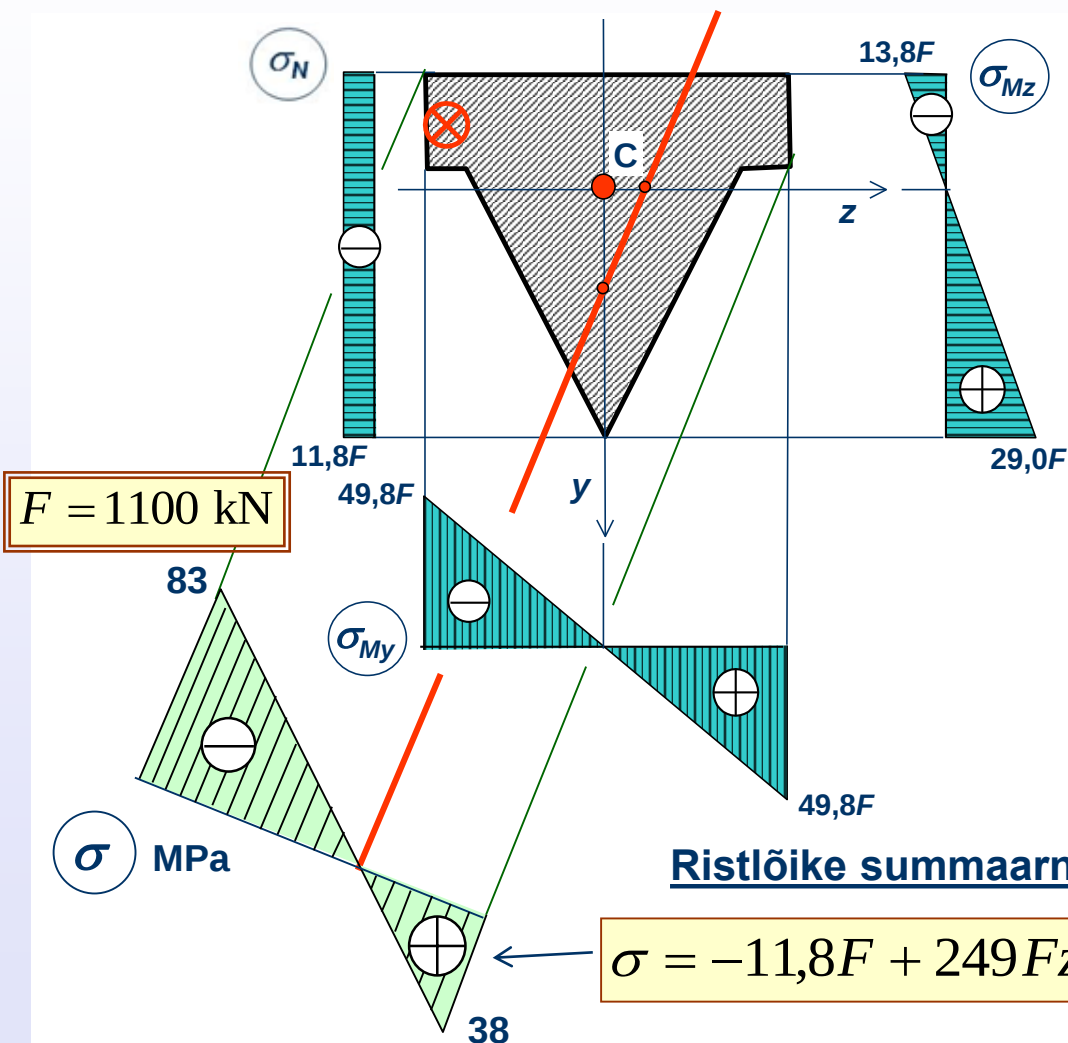
Ohtlikus survepunktis on tugevus tagatud

Ohtlikus TÕMBEpunktis O_2

$$\sigma_{O2} = 34,9F = 34,9 \cdot 1100 \cdot 10^3 = 38,3 \cdot 10^6 \text{ Pa} \approx \underline{38 \text{ MPa}} \leq 40 \text{ MPa}$$

Ohtlikus tõmbepunktis on tugevus tagatud

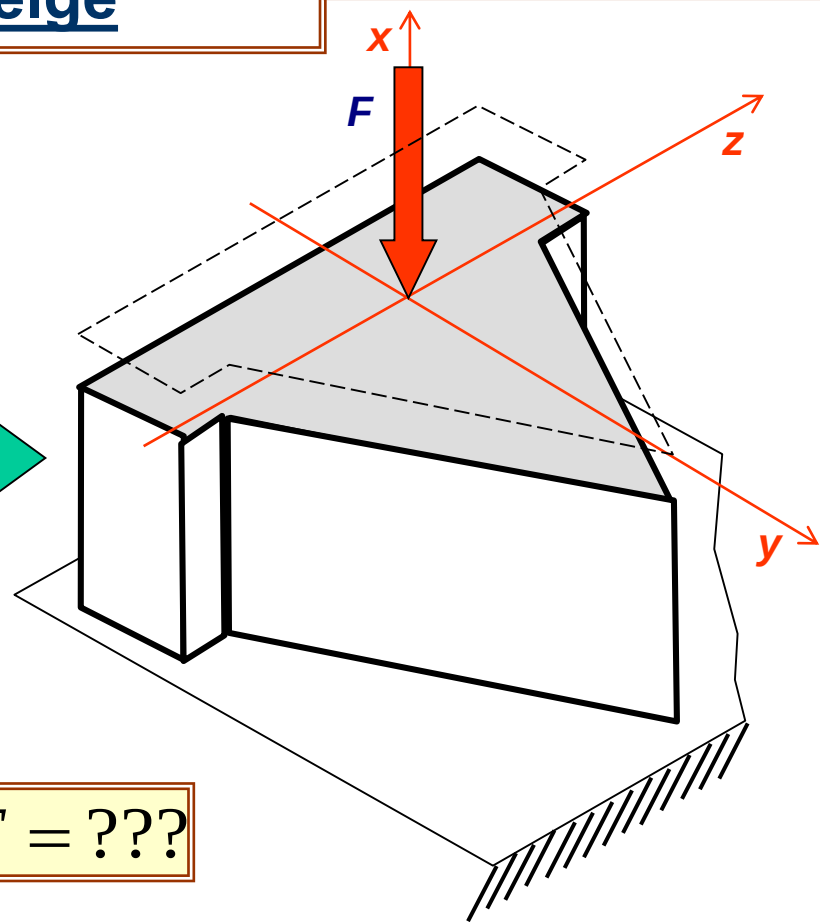
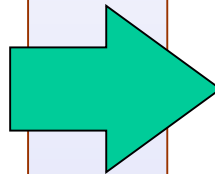
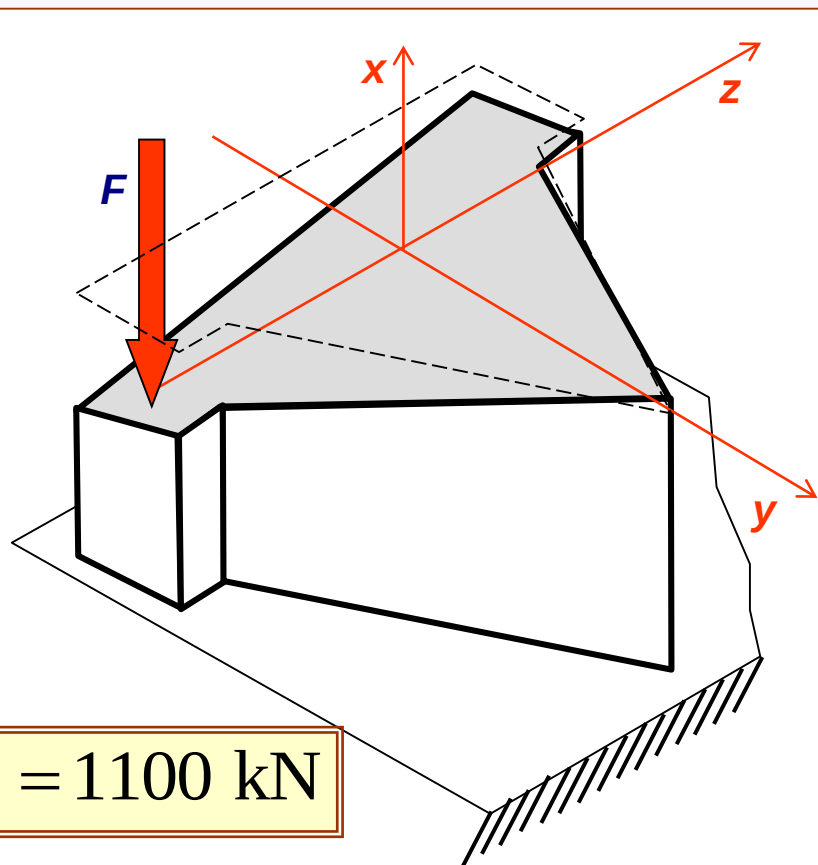
6.3. Summaarse pinge epüür

7. Jätakuülesanne

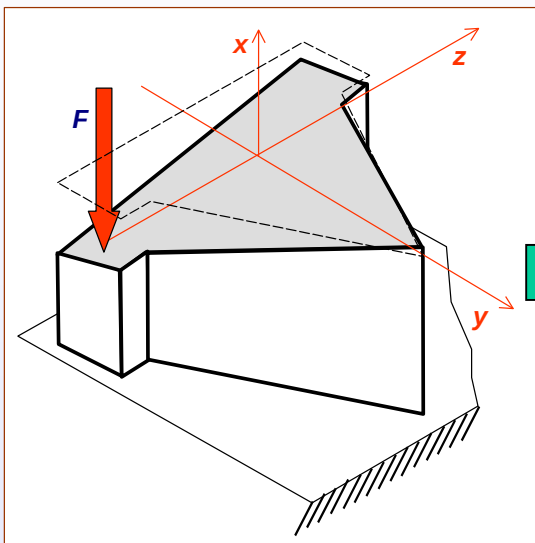
7.1. Jätkuülesande püstitus

Kui suur on toe lubatava koormuse väärtus,
kui koormus mõjub piki toe telge

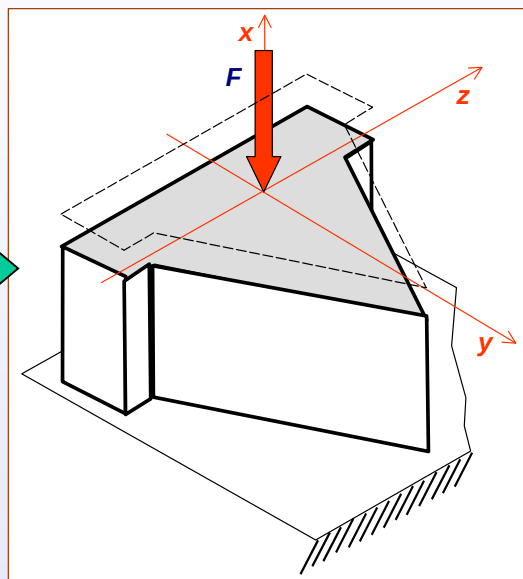

7.2. Tugevusarvutus

Ekstsentriline pike

Pike (surve)

Pikke tugevustingimus

$$|\sigma| \leq [\sigma]_{\text{Surve}}$$

Pikke SURVEpinge

$$\begin{aligned}\sigma_N &= \frac{N}{A} = \frac{-F}{A^{(1)} + A^{(2)}} = \\ &= \frac{-F}{40000 \cdot 10^{-6} + 45000 \cdot 10^{-6}} = \\ &= -11,76F \approx -11,8F\end{aligned}$$

$$|-11,8F| \leq 200 \cdot 10^6$$

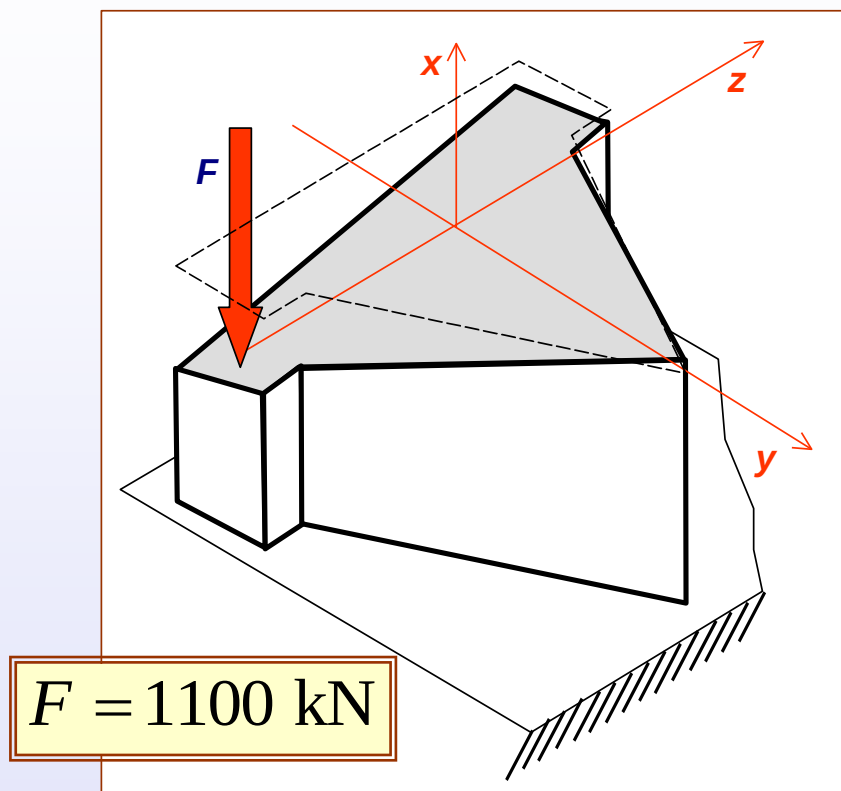
Materjal: MALM

Lubatav survepinge: $[\sigma]_{\text{Surve}} = 200 \text{ MPa}$

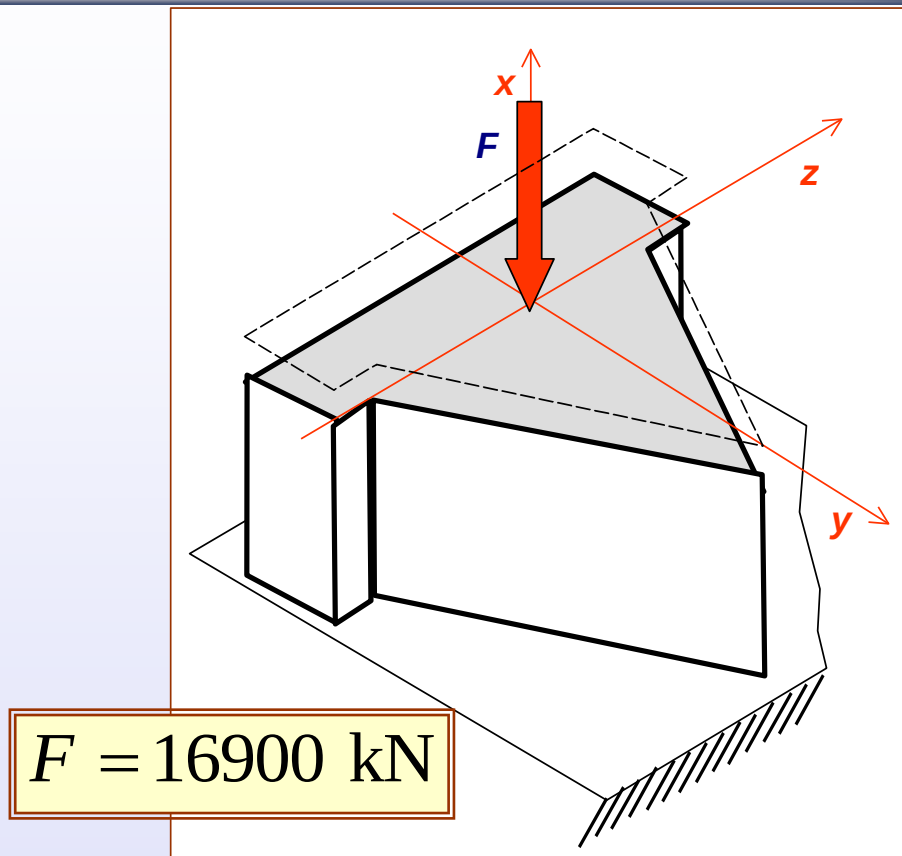
Lubatav tõmbepinge: $[\sigma]_{\text{Tõmme}} = 40 \text{ MPa}$

$$F \leq \frac{200 \cdot 10^6}{11,8} = 16,94 \cdot 10^6 \text{ N} \approx \underline{16900 \text{ kN}}$$

7.3. Tugede võrdlus ja oluline järeldus

**Pikikoormuse
ekstsentrilisus on OHTLIK**

**Mida suurem on pikikoormuse ekstsentrilisus,
seda väiksem on detaili kandevõime
(selles ülesandes on erinevus 15 x)**